

Tak daleko jsi to tedy dopracoval, můj dobrý vojáku Švejku! V Národní politice a jiných úředních věštnících objevilo se tvé jméno spojené s několika paragrafy trestního zákona.

Všichni, kdož tě znali, čili s podivěním: „C. k. zemský jakožto trestní soud v Praze, oddělení IV, nařídil zabavití jmění Josefa Švejka, obuvníka, posledně bytem na Král. Vinohradech, pro zločin zběhnutí k nepříteli, velezrády a zločin proti válečné moci státu podle § 183—194, č. 1334, lit. c, a § 327 vojenského trestního zákona.“

Jak ses dostal do styku s těmi číslicemi ty, jenž jsi přece císaři pánu chtěl sloužit „do roztrhání těla“?

I

DOBRÝ VOJÁK ŠVEJK trpěl revmatismem, a proto možno tuto kapitolu nadepsat „Válka i revmatismus“. Když válka vypukla, našla Švejka i s jeho slavnou minulostí na posteli. Ve skříní visely staré vojenské parádní kalhoty a jeho čepice s vyleštěným „Für Jüdische Interesse“, kterou si soused vypůjčoval vždy na reduty a jiné maškarní zábavy.

Vidíme tedy, že dobrý voják Švejk odložil již před časem uniformu a obsadil malý obuvnický krám na Vinohradech, kde žil v bázni boží a kde mu pravidelně jednou za rok otékaly nohy.

5

13488
 ÚSTŘEDNÍ KNİHOVNA
 FILOSOFICKÉ FAKULTY
 UNIVERSITĚ J. E. PURKYNĚ
 BRNO

1130 - 74

© Československý spisovatel 1973

Všichni, kdož přicházeli do jeho krámu, aby si tam dali podrazit boty, museli si všimnouti strašně křiklavého obrazu Františka Josefa, visícího na stěně právě naproti dveřím.

Tam tedy visel nejvyšší vojenský pán, přihlouple se usmívající na všechny Švejkovy zákazníky. Visel tam ten, pro kterého chtěl sloužit Švejk až do roztrhání těla, kvůli čemuž dostal se i před superarbitrační komisi, neboť vojenští páni nechápali, že někdo může mít zdravý rozum a chtít tohleto udělat pro císaře pána.

V kanceláři regimentu pod číslem 16 112 byl uschován akt týkající se průběhu i výsledku superarbitračního řízení s dobrým vojákem Švejkem.

Jeho oddanost k císaři pánu vylíčena tam byla jako těžká psychóza zcela dle slov pana štábního lékaře, který když došla řada na Švejka, řekl šikovateli: „Zavolají sem toho blba.“ Marně tvrdil dobrý voják Švejk, že z vojny nepůjde, že chce sloužit dál. Objevili mu zvláštní výrůstek na spodní dutině lebeční kosti, a když mu major z komise řekl: „Voni jsou kolosální idiot, voni by chtěli nakonec do jenerálního štábu,“ tu opakoval vždy Švejk dobromyšlně: „Když myslíš, pane major, že bych to tam vytrh.“

Za tento výrok dostal osm dní samovazby. Tři dni mu tam zapomněli dát jíst, a když konečně jeho lhůta vypršela, vedli ho do plukovní kanceláře, dali mu bílý lístek, že se pro blbost propouští z vojny, dva vojáci vedli ho pak zpět nahoru, aby si vzal s sebou své věci, a opět ho vyváděli ven z kasáren.

U vrat hodil Švejk kufřík na zemi a zvolal: „Já z vojny nechci, já chci sloužit císaři pánu až do roztrhání těla.“

Na tato vznešená slova odpověděli průvodčí tím, že mu rýplí pěstí pod žebra a za přispění několika kasárenských povalovačů vytlačili ho z kasárenských vrat.

Byl na civilní dlažbě ulic. Je to možné, že již nikdy nebude na kasárenském dvoře naslouchat, až plechová hudba bude cvičit „Gott erhalte“? Jest to možné, že již nikdy na cvičišti mu šikovatel nerýpne pěstí do břicha a neřekne: „Koukej mně do vočí, koukej mně příjemně do vočí, nebo z tebe udě-

6

lám zadělávané dršťky, vopice!“ A je to možné, že již nikdy mu neřekne nadporučík Wagenknecht: „Sie böhmischer Schweinshund, mit ihrer weißbroten Meerschweinennase!“ Nevrátí se již ty krásné časy?

A dobrý voják Švejk odhodlaně obrátil své kroky k šedé, zasmušilé kasárenské budově, vystavěné císařem Josefem II., který se vysmíval, že kdysi chtěli lichtenštejnští dragouni národ spasit katolicismem, a sám chtěl pomoci týmchž dragounů udělat český národ šťastným germanizací: na nádvoří kasárenské budovy běhávali čeští vojáci ulicí prutů a metel za to, že mluvili česky, a na nádvoří týmchž kasáren němečtí kapralové bezpečně snažili se české paličaté hlavy pohlavky obeznámit s některými krásami německé řeči, s „execierreglama“, s „nieder, kehrt euch, Trottel“ a podobně.

A pečef k tomu dodával velký černožlutý rakouský orel, rozpínající svá křídla nad vraty kasáren. Pod jeho plechovým ohonem měli vrabci svá hnízda.

Z týmchž kasáren roznášely se do světa a přicházely k interpelacím ve sněmovně mnohé případy týrání nováčků. Interpelace zapadly v kabinetu ministerstva vojenství a vrabci dál znečišťovali zeď, takže to dělalo dojem, že to dělá černožlutý rakouský orel.

A dobrý voják Švejk odhodlaně se vracel pod tohoto orla.

Na vojně se dlouho nevyjednává! Jenom ze slušnosti se ho zeptali, co si přeje v kasárnách civilista s bílým papírem, a když jim řekl, že chce sloužit dál císaři pánu až do roztrhání těla, vynesli ho opět na ulici.

Jest zcela obyčejným zjevem, že policejní strážník bývá nablízku kasáren. Dílem ze služební povinnosti, dílem též proto, že ho k těm místům poutá minulost. Zde vštípeny mu byly povinnosti ke státu, zde se naučil mluvit lánaně německy a zde cosi rakouského obestřelo a povleklo místo fosoru jeho šedivou hmotu mozkovou.

„Já chci dál sloužit,“ křičel Švejk, když ho strážník zdvihal za límec ze země, „já chci dál sloužit císaři pánu!“

„Človče, neřvete, nebo vás zatknou,“ poučoval ho strážník. „Já chci . . .“

7

„Zdržte se všech projevů, ostatně jakápak dlouhá tahanice, ve jménu zákona vás zatýkám!“

Na strážnici rozlámal dobrý voják Švejk jednu židli, pryčnu v separaci, kam ho strčili, a pak ubíhaly již dny Švejkovy v klidu a tichu čtyř holých stěn u zemského trestního soudu, kam byl dopraven pro několik deliktů.

Státní zastupitelství snažilo se ze Švejka udělat politického zločince. Předně mu dokazovalo, že křičel něco o císaři pánu ve spojení s všeobecnou brannou povinností („Já chci dál sloužit císaři pánu“), čímž způsobil shluknutí a shromáždění lidu, kteréž mělo vzápětí zakročení policejní stráže. Výkřiky Švejkovy o císaři pánu, třeba by obžalovaný se snažil dáti jim opačný, seriózní význam, vyvolaly všeobecný smích diváků, čímž Švejk spáchal zločin proti veřejnému pokoji a řádu. Státní zastupitelství mělo za to, že Švejk činil tak zúmyslně. „Že se při tom vzepřel,“ stálo v obžalobě, „policejní stráž, jest nabílední, což zahrnuje v sobě zločin veřejného násilí. Rozbité zařízení separace pak zločin poškození cizího majetku,“ neboť erár si cenil dřevěnou pryčnu na 240 korun, suma, za níž by mohl dát do separace pomalu postel z mahagonového dřeva.

Promluvili však soudní lékaři, kteří navázali na výrok vojenské lékařské komise, která propouštěla Švejka z vojenské služby. Celé dvě hodiny se přeli o to, zdali je Švejk blbě úplně, nebo jen duševně zatížený, či zdali je úplně normální.

Dr. Slavík hájil názor, že člověk může náhle zblbnout a že není přítom vědom svých činů.

„To mohu říci sám se zkušeností,“ pravil, „po své dlouholeté soudní praxi.“

Pak přinesli soudním lékařům od Brejšky snídání a lékaři při smažených kotletách se usnesli, že v případě Švejkově jde opravdu o těžký případ vleklé poruchy mysli.

Dr. Slavík chtěl ještě něco říci, pak si to ale rozmyslil a objednal si ještě čtvrtku vína a podepsal též soudní nález lékařský.

Z nálezu toho vyjímáme pouze stať, kde se mluví o císaři pánu:

„Soudní lékaři jsou toho mínění, že obžalovaný Švejk, dává různé výkřiky najevo, že chce císaři pánu sloužit až do roztrhání těla, činil tak z mdlého rozumu, neboť soudní lékaři mají za to, že normálně duševně vyvinutý člověk rád se zbaví toho, aby na vojně sloužil. Láska Švejkova k císaři pánu jest abnormální, vyplývající jediné z jeho nízké duševní úrovně.“

Švejk byl propuštěn na svobodu. Sedával v malém výčepu naproti kasárnám, odkud ho kdysi vyhnali. A pozdě v noci viděli opozdílí chodci plížit se kolem kasáren tajemnou postavu, která s výkřikem „Já chci sloužit císaři pánu až do roztrhání těla“ dala se na útěk a zmizela v temnu ulic.

To byl bývalý dobrý voják Švejk. Jednou v zimě našli ho u kasáren k ránu ležet na chodníku. Vedle něho ležela prázdná láhev s etiketou „Císařův čertův likér“ a Švejk, leže na sněhu, neohroženě si zpíval, což z dálky vypadalo jako volání o pomoc a chvílemi jako válečný řev Indiánů Sioux:

*Bylá bitvá, bylá, tám u Solferiná,
teklo tam krvé moc, krvé pod koléna
a na fýru mása, vždyť se tam sekála
osmnáctá cháso, hop, hop, hop.
Osmnáctá cháso, neboj ty se nouze,
vždyť za tébou vězou peníze na voze.
Peníze na voze a mináž v kočáře . . .“*

„Keréjpak regiment tohleto dokáže,“ řval Švejk do raního ticha činžáků, váleje se labužnický ve sněhu na chodníku.

Od té doby datuje se jeho revmatismus.

Válka našla tedy Švejka na posteli po čtyřech letech civilního života. V posledních letech Rakousko, stát politicky zajímavý a přímo zábavný, pomalu připravovalo svou záhubu. Rakousko nemělo jiné touhy než se stát zbytečným. Rakouská ctižádost nedovedla si představit svou roli jinak

než jako opelichaná slepice, kterou honí kuchařka s nožem v ruce po dvoře.

A dobrý voják Švejk má revmatismus. Rakousko vypovídá válku, zapomínajíc, že s bajonety lze vše dělat, jen ne se na ně posadit. Ale Rakousko mělo dobrého vojáka Švejka.

Když roznesly se zprávy o mobilizaci, mazal mu právě učedník Bohuslav nohy ichtyolovou masťou. Zatínaje zuby vrčel Švejk:

„Srbové, Srbové.“

Kvečeru přišel na návštěvu jeho souseď, deštníkářský mistr Bílek. „Už to mám,“ volal již ve dveřích, mávaje nějakou listinou, „do čtyřadvaceti hodin mám být u regimentu. Zatracení lumpové.“

A Bílek se rozhovořil jako tisíce a tisíce jiných. Císaře pána nazval starým partykou, šelmou, pro kterou je kulky škoda, a Švejk cítil, jak při tom hlučném hovoru všechny nervy v palcích na nohou mu bolestně cukají, jak mu to kroutí nohy, a vzdychal: „Ježíšmarjá, co to povídáš, mne to trhá, to je bolest. Když já maštroval z Tridentu na Vale di Calogno v čtyřiceti stupních vedra padesát kilometrů do výšky půltřetího tisíce metrů! — Císař je pašák, ježíšmarjá, to mne to trhá, to máš, jako kdybys měl nohy ve žhavých kleštích.“

Ale Bílek vyložil dále svůj program: Císař, starý Procházka, je ničema, jestli tam v Sarajevu šlápli na krk následníku trůnu, proč tam ostatně lez, kvůli tomu jeho, Bílka, tahají pryč od ženy, děti a má střílet do Srbů. Co by střílet, kvůli komu, proč a zač? Srbové mu nic neudělali. Copak je nějaký kamarád žvanila Viléma? Nakonec by mu snad ten starý lotr rozkazoval, aby střílel do vlastního táty.

Švejk ho neposlouchal, neboť revmatické bolesti probíhaly mu tělem. Revma zatlačilo úplně do pozadí císaře pána a na okamžik vyhladilo jeho loajální uvědomění. A někde daleko visel nad Rakouskem nový Králové Hradec.

Druhý den, dříve ještě než dr. Groš mohl u místodržitele za svou osobu tlumočit zběhle loajální pocity při vypovězení

války, dobrý voják Švejk za velkého sběhu lidu uspořádal po pražských ulicích jiný loajální projev.

Ve vozíku, kterým vozí ošetřovatelé nemocných lidí stížených vysycháním míchy, vypůjčeném od Stoupy, dal se vozit v každé ruce berlu, ulicemi královského města učedníkem Bohuslavem, vykřikuje do rozrušeného okolí: „Na Bělehrad, na Bělehrad!“

Lidé se smáli, přidávali se k zástupu a u Muzea dostal nějaký žid, který zvolal „Heil!“, první ránu. Na rohu Krakovské ulice dav zmlátil tři buršáky a průvod za zpěvu „Nemelem, nemelem“ dostal se až k Vodičkově ulici, kde dobrý voják Švejk, vztyčuje se s bolestí ve vozíku a rozmachuje kolem berlemi, zvolal: „Ještě jednou na Bělehrad, na Bělehrad!“ A vtom již do toho vrazila policie pěší i jízdní.

Za pět minut nato Švejk, sedě na vozíku, byl s učedníkem jediným civilistou mezi mořem policejních uniforem.

Právě se setkal u jeho vozíku policejní komisař Klíma s inspektorem jízdní policie Klausem.

„Dobrý lov,“ pozdravil Klíma.

„Dobrý lov,“ odpověděl Klaus.

„Lezte ven,“ poroučel nějaký jiný vousatý policejní inspektor Švejkovi.

„Nemohu, mám revma, já jsem přece . . .“

„Držte hubu,“ řekl k němu komisař Klíma, „my tomu rozumíme, vytáhněte ho z vozíku!“

Čtyři strážníci se vrhli na Švejka, zatímco šest jízdních a dvanáct pěších vleklo do Vodičkovy ulice učedníka Bohuslava, který řval na celé kolo: „Pane mistr, pane mistr, já jdu s těma pány!“

Čtyři strážníci s neobyčejnou úřední horlivostí snažili se zatím postavit revmatika Švejka na nohy. Švejk zatínal bolestí zuby: „Nemohu . . .“

„Naložte toho simulanta do vozíku,“ zněl nový rozkaz, který byl bleskurychle vykonán, přičemž praskl Švejkovi vzadu kabát i podšívka vesty a roztrhl se límeček, který zůstal v ruce jednomu strážníkovi.

Dva strážníci vzadu tlačili vozík se vzácnou kořistí, asi

dvacet jich šlo po straně a po obou stranách zachmuřeně jeli v počtu osmi jízdni vítězově.

Kohoutí péra jim vlála, koně ržáli, celý průvod táhl na policejní ředitelství a dobrý voják Švejk se počal dobromyslně usmívat. Cítil, že jeho nohy stávají se jaksi volnějšími. Mohl bez bolesti pohybovat prsty v botě a Švejk stál před velkou vědeckou záhadou. Jeho revmatismus pomalu mizel a mizel, čím více se blížili policejnímu ředitelství. Tváří v tvář celému policejnímu systému revmatismus se ztrácel, a když za Švejkem zapadla vrata ředitelství v Bartolomějské ulici, dobrý voják Švejk snažil se vyskočit z vozíku. Bylo to považováno za nový projev.

„Odneste ho nahoru,“ poručil komisař Klíma, a za chvíli Švejk octl se ve vyšetřovacím oddělení státní policie pražské. Tak skončila jeho manifestace.

II

Vypuknutí války znamenalo pro státní policii něco, čím opět ožily síně policejního ředitelství. Každou chvíli někoho přiváděli a posazovali do separace. Na dvoře, kterému vévodí stará věž s policejním muzeem, procházeli se lidé, kteří ještě včera klidně usínali a na samém počátku této velké doby přemýšleli ve svých domácnostech, co zítra bude k obědu. V noci pro ně přišli a jídelní lístek byl rozluštěn. Měli prazěnku s jedním zoufale na špině plovoucím lojovým škvarkem ve špinavém plechovém kotlíku. Nyní je vyháněli na dvůr, na který ústila zamřížovaná okna jejich nových příbytků, aby vytrávili a dostali chuť nikoliv jen na polévku, nýbrž i na pokání.

Když si šli redaktoři pražských deníků pro zprávy o zlámaných nohách, přejetých psech a vyloupených půdách na policejní ředitelství, museli jít podél oken, jimiž bylo vidět na skupinu vězňů, procházejících se zasmušile po dvoře.

To mělo být jakousi denní průpravou z počátku války pro české novináře.

Mladík s černou kravatou počal mluvit opět o svobodě, klepal na dveře separace a tvářil se vůbec lehkomyšlně. Měl za sebou pestrou minulost, byl zapleten též kdysi do antimilitaristického procesu, napsal před časem do Mladých proudů dva fejetony proti vídeňské vládě a jejímu vykořisťování českých duší. To bylo zkonfiskováno.

Láska k národu byla vždy v očích rakouských úřadů přítěžující okolností, zločinem, a nyní s válkou přišla chvíle, kdy Rakousko vrhalo uražené a ponížené za mříže. To se stalo i mladíkovi s černou kravatou.

Byli tu namačkání druh na druh. Tvořili skupiny a v jedné hovořil mladý suplující profesor z Vinohrad, zatčený včera, poněvadž v kavárně zvolal „Af žije Srbsko!“

Nemluvil o politice, neboť zdálo se mu to urážkou zde za mřížemi. Vykládal nějakou anekdotu ze žakovského zákulisí gymnasia.

Švejk za těchto několik okamžiků nepozoroval mezi všemi lidmi zde ani sebemenšího příznaku lítosti, ani sebemenší stopy, že by někoho tísnily vzpomínky na „zločiny“, z kterých je policie obviňovala.

Mladý úředník od berního ředitelství hlasitě se smál. Byl zatčen předvčirem u německého konzulátu na Havlíčkově náměstí, že se smál. Není-liž to také k smíchu a nestojí-li to za poznámku před celým davem, srovnat manifestaci před německým konzulátem, uspořádanou německými studenty, židovskými příručími a několika babami z lehrerinnenvereinu na náměstí, které nese hrdě jméno Karla Havlíčka? Německý konzulát! Ta nejsprostší urážka Havlíčkově památce! Třeba to jen srovnat s jeho „Hoj, vy Němci, chámí, nehrajeme s vámi, co jste si tam nadrobili, sežerte si sami“.

Mladý úředník byl v dobré náladě, jako by byl rád, že je vytržen ze šablonovosti kancelářského živoření.

Ze sousedních separací bylo slyšet zpěv. Bylo to jako v dobách politického kvašení, v dobách Omladiny. A na radnici primátor Groš, největší ostuda Prahy za tři sta let, kdy Praha úpěla pod panstvím Habsburků, ve zvláštním zasedání, zapomenuv, že radnici táhnou vzpomínky z české his-

Podějí mnozí z nich též tak s hlavou svěřenou chodili po tomto dvoře a odpočítávali krok a mnoho z nich se také dívalo zamřížovanými okny policejního ředitelství.

Švejk se ocitl na špinavém slavníku v podivně pestré společnosti. Někjaký starý hostinský vykládal právě, že když vypukla válka, přišel k němu host, poručil si sklenici piva a spustil pianolu, aby hrála „Hej Slované“. Pak přišel policejní strážník, chvíli poslouchal, odešel, host také odešel a ráno přišli si pro něho do hostince detektivové. Zavřeli také jeho číšníci, která nebyla onoho dne právě ve službě, ale to nevadí. Nyní každý den ji potkává, když se obě zatčená pohlaví střídají v procházce po dvoře. Křičí na něho „Vy starý kocoure“ a dává si na jeho účet donášet obědy z hostince.

Na slavníku naproti seděl hubený vytáhlý mladík s černou kravatou a dlouhými vlasy. To byl vyložený optimista. Mluvil stále cosi o svobodě a podle jeho řeči se zdálo, že očekával, že mu strážník na chodbě každou chvíli musí přinést cigarety za poslední korunu, kterou mu odevzdal včera ráno, aby koupil športky.

Velmi zamyšleně se tvářil pán v prostředních letech, velmi slušně oděný, který se včera dostal do chumlu před Prager Tagblattem v Panské ulici. Někdo ho zatkl, radu od místodržitelství, omdlel jim rozčilením, dopravili ho na policejní ředitelství v truhle a pak našli u něho v kapse nějaké kamení. Ještě ho nevyslechli. Domnívají se, že chtěl vytlouci Prager Tagblatt, on, místodržitelství rada, který měte kromě úředního deníčku jiných novin než Prager Tagblatt, za manželku má Němkyni a . . .

Švejk slyšel ještě nějaké nadávky a nějaký drobný človíček vyskočil na kavalec a křičel ze zamřížovaného okna: „Vrahové!“

„Opravdu, pánové,“ ozval se ošumělý člověk u dveří, „já řekněme jsem zloděj, mne chytili v bytě kupce Horníčka, nu chytili mne, v kapse kupcovy peníze, v druhé kapse paklíče, byt přeházený, propad jsem, páni, to je venkoncem spravedlivé. Ale vás, můj bože, proč vás?“

torie, které dokazují pravý opak toho, než co žvaní, promlouvá o císaři pánu jako o vlastním příteli Poláků.

A v tu dobu vlaky odvážely již rezervisty na srbské bojiště. Čeští rezervisti jeli proti Srbům, ale na vagóny, které je odvážely, napsali „Sláva Srbům!“

A poznovu to burácelo nádvořím policejního ředitelství refrénem „A bourali vezele to Rakousko zpuchřelé!“ Zelené vozy s poetickým jménem zelený anton vyjízděly každou chvíli ze dvora a odvážely ženy i muže k vojenskému soudu na Hradčany.

Švejk zakryl si tvář, dal se do pláče a zvolal jako filosof Chatrian: „A já to s nimi tak dobře umyslil, a oni mne bijí, utrhají mi a podezřívají mé ryzí úmysly. Ani nevíte, jak mne to bolí; nechte mne, ať se v tichu vypláči, slzy dokazují, jak jsem dobrým. Myslím na nešťastníky, kteří mne pronásledují.“

„To je hezké,“ ozval se mladík s černou kravatou, „my dostaneme od nich bití, a vy je ještě litujete.“

Švejk jim vyložil svůj případ a svou vojenskou slávu. Vysvětlil jim, jak chtěl sloužit císaři pánu do roztrhání těla a jak ho vojenské úřady uznaly za blba.

Omylem zatčený místodržitelství rada poznamenal, že prokora Jeremiáše řezali pilou. Pak zavolali místodržitelství radu k výslechu a za půl hodiny přišel strážník a doručil do separace od místodržitelství rady Švejkovi krabíčku se sto memfiskami. Na krabíčce bylo napsáno: „Auf freien Fuß gesetzt.“ (Propuštěn na svobodu.)

Memfisky dodaly Švejkovi opět ducha. Rozdělit se o ně se zatčenými, jen mladík s černou vázankou nepřijal ani jedné cigarety.

„Beztoho byl to zrádce,“ odůvodňoval své chování, „pak čekám, že mně přinesou za mé peníze športky.“

Pozdě večer odvedli Švejka k výslechu, neboť jeho případ byl kromobyčejně důležitostí.

Po jeho odchodu všichni v separaci souhlasili, že to s ním dopadne špatně.

Švejka vedli k výsledku do oddělení státní policie přímo k policejnímu komisaři Klímovi a Slavíčkovi. Tito dva představitelé aparátu státní policie od vypuknutí války až po objevení Švejka v kanceláři vyšetřili několik set případů udání, provedli spoustu domovních prohlídek a odváděli muže od teplých večerů do Bartolomějské ulice. Jest zajímavé, proč department pražské státní policie právě se usadil v ulici připomínající svým jménem bartolomějskou noc.

Nad stolem komisaře Klímy jako náhodou visel obraz rakouského ministra Beusta, který kdysi řekl: „Man muß die Tschechen an die Wand drücken.“ A Chum, Klíma a Slavíček, tento ničemný triumvirát nad stověžatou Prahou, tato německo-křížácká hegemonie nad Čechy v rakouské policejní uniformě, řídili se podle slov nebožtíka Beusta. Tlačili Čechy ke zdi o pítřž.

Policejnímu aparátu v Praze dána vídeňskou vládou prostě carte blanche: „Dělej, co chceš a co se ti líbí, jenom Čechy znič!“

Zde prováděli tito ničemové výslechy, viděli slzy žen, jichž muže hnalo Rakousko na jatky a které pronesly přítom svá mínění, slyšeli tu mínění lidí prostých i inteligentů, poznali, jak se český člověk dívá na celou válku. Zde to stálo v hromadách protokolů, které se kupily všude a ve velkých balících odvážely k vojenskému soudu na Hradčany.

Místnost byla prosycena proklínáním, urážkami a násilím. A oba komisaři, Klíma i Slavíček, byli přítom usměvaví, mnuli si ruce, mluvili ironicky a na bodrém jich vzezření bylo vidět, že jim mučení národa jde k duhu. Kdo je viděl ponejprv, na toho dělali dojem dobráckého měšťáka z nějaké veselohry, který nápadněji nezasahuje v děj.

Při domovních prohlídkách, zatímco komisař Klíma zatýkal pana manžela, bavil se komisař Slavíček s manželkou zatčeného o obrazech, které visely na stěně a které nadzvedal, prohlížel noty na pianě a s roztomilou nenuceností starého domácího přítele odkrýval pokrývky na manželských poste-

lich a šfáral se usměvavě v toaletních stolicích, provázaje své počínání různými žertíky.

Tato umělá vřidnost rázem z nich spadla, když byli doma na Bartolomějské ulici. Jich úřadovny byly benátskými mučírny s odleskem inkvizičního tribunálu staré Sevilly. Zde se již nemluvalo v rukavičkách, zde nejménějším slovem bylo „Držte hubu!“

Jako by se to právě zde ještě poznovu muselo každému uvádět, když celý národ po celých tři sta let takovým heslem očkovali z Vídně.

Je přirozené, že všichni, kteří sem byli přivedeni, chtěli něco říci. Švejk měl také podobnou náladu, když stál mezi dvěma strážníky tváří v tvář velkým inkvizitorům Klímovi i Slavíčkovi.

„Držte hubu!“ řekl komisař Klíma a odněkud z rohu kanceláře jako ozvěnou se ozvalo: „Držte hubu!“

„Držte hubu,“ řekli také oba policejní strážníci tiše.

Švejkovy dobrácké modré oči upřely se tak nevinně na komisaře Klímu, že počal zuřivě listovat v kupě papíru na stole.

„Vy jste Josef Švejk, obuvník z Královských Vinohradů?“ Jakýsi nebeský klid rozhostil se na Švejkově tváři. To známé z vojny „Držte hubu“ uvedlo ho daleko do minulých časů. Přiložil ruku k hlavě, jako když vzdává čest, a jeho nevinné modré oči . . .

„Vy nejste blbec,“ ozval se po chvíli opět komisař Klíma, šermuje nějakou listinou, „vy jste vyložený darebák, lump, lotr. Vás nejlépe zastřelit, vy velezrádce. Kde je to vaše revma? Vy jste způsobil sběh lidu, vy jste štalv přímo i nepřímou proti vojenské akci. Dal jste se vozit na vozíku jako mrzák po ulicích a křičel jste ‚Na Bělehrad, na Bělehrad!‘ Tím mrzákem mělo být v očích shluklého davu Rakousko.“

„Podívejte se na tyto výpovědi svědků,“ mluvil dál, „zde vidíte například výpověď vrchního inspektora jízdní policejní stráže Klause, který ve vašem excessu viděl potupnou alegorii rakouského mocnářství. Držte hubu, my víme, co jste si myslil.“

Švejkovy modré oči dobrácky se vpily do tváře komisaře Klímy. „Poslušně hlásím,“ řekla stará vojna, „že jsem si myslil . . .“

„Jen se nestyďte,“ ozval se komisař Slavíček, „a neďtejte se na nás tak pitomě, řekněte to přímo: ‚Já jsem si myslil, že mně ta legrace projde.‘ Ale to jste se strašně mýlil, na to jsou vojenské soudy. Vy jste se vzbouřil. Teď je válka. Vy jste na to čekal.“

„Poslušně hlásím,“ ozval se Švejk, „že jsem nečekal na válku, já mám revma, ale chci sloužit císaři pánu do roztrhání těla.“ Opět padla ta vznešená věta, bohužel takový projev ve válce je ošemetná věc, neboť v těch dobách je na policii tolik práce, že se velmi snadno může v tom spěchu stát omyl a v protokole se taková slova „císař pán“ a „roztrhání“ přehodí. Tak se stalo v tomto případě.

Je to prostý, lehce vysvětlitelný omyl. Úřady počítaly s možností takového neštěstí, a proto ve spisech, provázajících Švejka k vojenskému soudu na Hradčany, stálo mezi jiným: „Švejk při výslechu mezi jiným se vyjádřil, že ačkoliv jeho tělo je stíženo revmatismem, než by sloužil císaři pánu, že ho raději roztrhá.“

Jak říkám, jest to pouhý omyl, vzniklý z přepracovanosti úřednictva, dbalého svých povinností k státu, které snažilo se podati těmi slovy věrný obraz smýšlení českého lidu.

(Bude-li to někoho zajímat, poznamenávám, že Klíma i Slavíček bydlí naproti Riegrovým sadům a že mají vyhlídku na dva jasany v parku. Jsou to zdravé stromy se silnými větvemi. Komisař Klíma má kolem krku 40 cm, komisař Slavíček 42 cm.)

Snad každý ví, že Havlíčkova charakteristika vojenských soudů začíná slovy: „Vojenský soud, to je samec.“ Na dvacet tisíc obětí tohoto soudu v českých zemích od počátku války

mohlo by klidně podepsat Havlíčkův výrok. Počítáme-li průměrem pět let žaláře na jednotlivce, dělá to pěknou sumu sto tisíc roků vězení pro český národ. Toho zde ještě nebylo. Kde z rodiny přímo někoho nehna-li na bodáky a do deště granátů, posadili ho do chládku. I rakouské vojenské soudy tohle vše odůvodňovaly mimořádnými poměry a kolem každého českého občana upevnily minovou síť vojenských článků (Kriegsartikel). Nejbávanější z nich byly články 14 a 15 o velezrádě a urážce Veličenstva.

Pokud se pamatuji, provinil se proti nim například mezi jiným hluchoněmý zahradník z malostranského ústavu hluchoněmých, obžalovaný, že v kostele u svatého Tomáše ostenativně nezpíval císařskou hymnu a dělal poznámky.

V ostatních devatenácti člancích visel nad českým člověkem neustále Damoklův meč. Člověk přišel z venkova do Prahy, najal si v hotelu byt, mluvil ze spaní a měl strach, jestli ve spaní nespáchal rušení veřejného pokoje a řádu. Šel si koupit noviny a zastavil se před vyvěšenými telegramy v redakci, zasílanými c. a k. korespondenční kanceláři. Přitočil se k němu nějaký človíček a řekne: „Tak to jde.“ Dostane odpověď, a už se šlo Ferdinandovou třídou na policejní ředitelství a odtud na Hradčany. Byl-li při tom sběh lidu, byl na to vojenský článek o pozdvížení a vzbouření.

Nikdo nebyl jist, že neuvidí to lidumilné zařízení. V kavárnách, trafikách, restauracích, v obchodech vždy se vyskytl nějaký německý žid nebo židovka či jiný loajální denunciant.

Poslou služku k hokynáře a ona se nevrací. Ubohá Máry je zatím již u vojenského soudu.

Přůběh vojenského líčení býval tento: Obžalovaného nebo obžalovanou přivedli pod bajonety k výsledku před auditora. Pak zavolali svědky. Vypovídal-li nějaký svědek příznivě pro obžalovaného, byl obyčejně také zavřen. Byli-li všichni svědkové zavřeni a tak předběžné vyšetřování skončeno, sešel se z rozkazu velitele soud. Jeden auditor, jeden voják obecný, jeden svobodník, jeden desátník, jeden šikovatel, jeden nadporučík, jeden setník, jeden štábní důstojník.

Nejsmutnější úlohu u takového vojenského soudu hrál vždy takzvaný voják obecný. Ten věděl, že musí hlasovat pro vinu. Vojna je vojna, a když skládal soudní přísahu s ostatními, je chce jenom podle práva a nejlepšího svědomí soudit, viděl před sebou špangle.

Svobodník, nejnešťastnější šarže na vojně, kromě svého jména neměl nic svobodného na sobě, natož aby hlasoval proti uznání viny.

Desátníci pak dělají vždy, co dělá šikovatel, a šikovatel viděl v každém obžalovaném civilistovi lumpa. Poručík nebo nadporučík nemohl přece nikdy říci, když viděl „diese verfluchte tschechische Bande“: „Nikoliv, není vinen.“ Stejně soudili setník a štábní důstojník, neboť přišel čas, kdy český národ bylo možno tak krásně a hladce přivést na šibenici a do žaláře. Každému soudci přísluší právo k otázkám. Nikdo se přitom na nic neptá obžalovaného. Otázky kladou se jen auditorovi, který objasňuje velmi srozumitelně, že obžalovaný je největší lotr na světě, že byl v Sokole, že četl Samostatnost apod. Auditor dává své poučující zdání (volens informativum), kde jasně líčí a shrnuje povahu činu a uvádí všechny přitěžující okolnosti, například že obžalovaný býval kdysi menšinovým pracovníkem, a vůbec vše, proč jemu zdá se být obžalovaný vinným. Nakonec auditor vyřkne, jaký trest má obžalovaného stihnout. Po skončené rozpravě přikročí se k hlasování o vině, a to sbírají se hlasy od nejnižší šarže až k předsedovi, kterému přísluší dva, a konečně auditorovi jeden hlas.

Obžalovaný bývá tedy vždy odsouzen všemi devíti hlasy. To je první základní pravidlo vojenských soudů. A to je ta pravá vojenská disciplína: každý ze soudců napíše do zápisníku odpověď na otázku, je-li obžalovaný vinen: „Ja.“

Abyste pak přece jen nemohla snad náhodou být porušena vojenská disciplína, když soudili Čecha vojenským soudem, od prostého vojáka až po štábního důstojníka pravidelně soudci byli Němci.

Bylo to zcela jasné, tak asi, jako kdyby sbor psů rozhodoval o osudu nějakého uštvaneho kocoura.

Celé řízení vojenských soudů v Rakousku bylo pokud možno krátké a úsečné.

Ve sta případech mohl si obžalovaný ještě přečíst, že ho budou dvě setniny provázet na popraviště.

Byl-li český člověk úplně nevinen, bylo to jen polehčující okolností. Jeho národnost předpokládala určitou vinu, a tak dostal v nejlepším případě osmáct měsíců, jako celá řada těch starých českých matiček, jichž syny Rakousko ubjelo. Jich nevinný egoismus, který vyjádřily často větami, v nichž úřady viděly porušení hrozných paragrafů, provázen byl úsměšky pánů auditorů.

Pod tíhou životních starostí do země sehnuté ženy byly stejně obětí rakouské vyhlazovací politiky, jako byli obětí mladí lidé, jež zachvátil duch protestu v prostředí prosyceném slzami.

Líčení před vojenskými soudy bylo zvláštním divadlem.

Knihari ze Smíchova, který byl postaven před vojenský soud proto, že v restauraci U anděla nalezl plakát „Učte se rusky“, řekl auditor: „Dostal jste deset let těžkého žaláře, abyste se mohl v klidu naučit rusky.“

Veselý auditor, který v německém kasině bavil vždy celou společnost, vypravoval, jak dnes české čarodějnice dali pět let.

A před tohoto veselého auditora přišel Švejk k výslechu. Jak tu stál, po obou stranách vojáka s bajonetem, jeho milé dobré oči bloudily po celé místnosti a zdály se burcovati svědomí celého okolí. Auditora, akta, skřín v rohu i provázející ho vojáky.

Byl v stavu jakési exaltace mučednictví, dobráckého, spokojeného mučednictví. Jeho zraky zdály se blouditi někde daleko, až tam k neznámým mystickým světům.

Nebeský klid rozhostil se po jeho tváři a v duši mu bylo tak, jako by mu řekl ještě v dobách jeho vojny nebožtík hejtmán Kábr: „Voni nebrečejí, voni se nerouhají věčně spravedlnosti, jestli jsou nevinnej, tak se to ukáže, prozatím mají pět dní fršerft, aby věděli, Švejk, že jich chápu a že nejsem žádný lidožrout.“

Auditor, dívaje se na Švejka, usmíval se a kroutil si cigaretu. Švejkovi bylo tak nějak mile. Zdálo se mu, že jeho mučednictví skončí se co nejdříve a že zde uznají jeho jednání správným a manifestaci nejlepšího činem.

„Tak vy jste ten revmatik?“ řekl auditor, stále se usmívaje.

„Ano, k službám,“ odpověděl Švejk, „já jsem ten revmatik.“ A usmál se také.

„Tak, tak,“ poznamenal veselý auditor, „vy jste tedy provedl švandu na Václavském náměstí. Byla to legrace, co říkáte, Švejk?“ A opět se tak mile usmál, až Švejk zazářil a pln duševního uspokojení, vzpomínaje, jak ho odváželi na vozíku a co z toho vzešlo, odpověděl: „Ano, k službám, byla to legrace.“

Auditor počal psát, a usmívaje se občas, otočil se na Švejka: „Tedy to byla švanda?“

„Ano, švanda, poslušně prosím, švanda to byla.“

„Tak to podepište.“

Švejk vzal pero a podepsal „Josef Švejk“, dávaje si záležet na každém tahu.

„Můžete jít.“

Švejk se obrátil ve dveřích. Veselý auditor opět si kroutil cigaretu a Švejk se ozval: „Jen bych prosil, pane lajtnant, aby se to brzo skončilo.“

Bylo mu lechce u srdce, a když se ho ptali spolubydlící v jeho cele, jak to dopadlo, řekl: „Jak to mohlo dopadnout? Všechno je v úplném pořádku, pan lajtnant je náramně hodný člověk.“

„Hodný člověk,“ řekl jeden z nich s úsměvem. A Švejk dobromyšlně opakoval usměvavě po něm: „Dobrý člověk, velmi dobrý člověk.“

Někdo u okna škrábal kouskem skla na špinavou omítku šibenici a pod to svá začáteční písmena M. Z.

Švejk byl v dobré náladě, smál se i tomu a vše mu připadalo tak bezstarostným, spokojeným, nebýt jen toho neustálého procházení těžkých kroků po chodbě a úsečného volání šarží, když se měnila stráž na chodbě. Švejk usnul

klidným spánkem. Ráno ho probudil velký křik ze všech oken kolem velkého dvora. To věznové zpěvem a hulákáním vítali nový den útrap. Z jednoho okna v druhém poschodí slyšel hlas svého učedníka Bohuslava, který volal: „Pane mistr, pane mistr, už jsem zde taky. Já jdu svědčit.“

„Dobrytro, Bohuslave,“ volal nahoru Švejk.

To se opakovalo po celý týden. Švejk sedával na pryčně, s patrnou chutí jedl z kotlíku špinavou polévku a jakýsi divný chléb. Nebylo-li mu dříve jasno, jestli přece jen něco nespáchal, od oněch chvil, kdy byl vyslechnut auditorem a viděl jeho úsměv, byla úplně jasnou nejen jeho úplná nevina, ale i to, jak to dopadne.

V duchu opustil hradčanský vojenský soud a mysl jeho zaletěla na Vinohrady do malého krámků, svezla se po obraze Františka Josefa a vyhledala pod starou postelí dvě morčata. Švejk k smrti rád pěstoval morčata. A jich osud byl také jedinou chmurou zde.

Viděl je, bílé, černé a žluté, natažené s malým prasečím rypáčkem vzhůru k slavníku. A to bylo vše, co zde Švejkovi hýbalo myslí. Jeho úplná nevina, přesvědčení o dobrém výsledku pře a smrt opuštěných morčat.

Byl tam také vdovec, který když šel jednou do práce a potkal transport záložníků a viděl plačící ženy, doprovázející své muže na poslední cestě, vzpomněl si, že měl také ženu, která ho tolik milovala, a bylo mu těch žen náhle líto, tak líto, že vykřikl: „Zahodte to!“ V tom okamžiku zdálo se mu to být tak strašně jednoduchým. Vojáci zahodí ručnice, bajonety a bude po válce. Ženy přestanou plakat... A ten člověk měl doma dvě holčičky.

Sedával se Švejkem a oba hovořili. Švejk o morčatech a vdovec o svých dětech. Kdo jim dá teď jist? A takových lidských morčat bylo v Čechách tisíce a jakási železná pěst drtila jejich hlavičky.

Mezitímco byl Švejk zavřen, ruská vojska zabrala Lvov, oblehla Přemysl, dole v Srbsku stálo to také velmi špatně s rakouskou armádou, lidé v Praze byli veselí a na Moravě dělali již přípravy k pečení koláčů, až přijdou kozáci.

Vojenský soud nestačil odsuzovat tučky a tučky občanů a se Švejkovou věcí šlo to pomalu kupředu.

Švejk byl úplně klidný. Každého rána vstal a první jeho slovo bylo, že se ptal otvorem ve dveřích vojáka na stráž, kdy už ho pustí. Obyčejně slyšel: „Halten Sie kusch.“ Zvykl si na to jako na něco nutného, co se rozumí samo sebou, a vracaje se ode dveří s vyjasněnou tváří, velmi výrazně řekl vždy: „Jsem naprosto nevinný.“ Tak to řekl vznešeně, pateticky, cítě lahodnost slova „nevinný“.

Konečně přišel jeho den. Vedli ho dolů, kde sedělo osm členů vojenského soudu. Auditor a šarže až po štábního důstojníka. Když Švejka přivedli, cítil se úplně bezpečným. S jakousi vděčností podíval se na soudní sbor a velmi příjemně na něho působila otázka auditorova, zdali nic nenamítá proti sestavení soudu.

Švejk, jaksi rozněžněn, řekl klivě: „Chraň bůh, poslušně prosím, jak bych mohl něco namítat.“

Zapsali, že nenamítá, a auditor poručil, aby ho odvedli na chodbu.

Ze soudní síně k němu doléhal zvuk melodického hlasu auditorova, Švejk ani neposlouchal a nesnažil se zachytit něco z té řeči. Díval se zamřížovaným oknem chodby ven na ulici, mající obvyklou tvářnost starých hradečských ulic. Tam chodily služky a paničky z nákupu, nějaký hoch si hvízdal pronikavě „Když jsem já šel do Vršovic na posvícení“.

A auditor mluvil dál a dával své poučující zdání. Toto votum informativum bylo v rámci obvyklých žalob, které již bezpočtykrát zde slyšely stěny. Dokazoval, že duch vzpoury již dávno vězel v Švejkovi, rozhovořil se o tom, že na samém počátku války Švejk snažil se zesměšnit válku a stavěl do

bídného světla válečné operace Rakouska. Vyjmenoval tolik paragrafů, až prostý voják, desátník i svobodník se třásl hrůzou, a nakonec řekl, jaký trest má obžalovaného stihnout, a vyzval, aby se přikročilo k hlasování o vině obžalovaného.

Pak sepsali svůj výrok a podepsali. Přivedli obžalovaného Švejka. Všichni salutovali, důstojníci vytasili šavle.

Vše bylo tak slavnostní jako na vojenské paradě. Švejk nevinně se podíval na sbor vojenských soudců a důvěrně se usmál. A auditor četl. Začínalo to vznešeně jménem Jeho Veličenstva, bylo to propleteno větami jako „Švejk ist schuldig, daß er . . .“ a končilo to číslicí osm. Osm let!

Švejk nevěděl, co se s ním děje. Optal se ještě, jako by nevěřil svému sluchu: „Já tedy mám jít domů, mohu jít domů?“

„Ano,“ řekl veselý auditor, zapaluje si cigaretu, „přijďte domů za osm roků.“

„Já jsem nevinnej,“ vykřikl Švejk.

„Můžete se do třiceti dnů odvolat, nebo to přijímáte?“

Švejk viděl před sebou jen uniformy. Hlas auditorův nebyl již veselý. Byl úsečný, přísný.

„Přijímáte to?“ rozkřikl se na něho a Švejk vzpomněl si na jednoho majora, když stál před lety u regimentsraportu. Tenkrát byl obviněn, že kouřil ve skladišti. Pravdou bylo, že když tenkrát přišla inspekce, právě se bavil tím, že sbíral po skladišti odházené zbytky cigaret a jeden starý oharek měl právě v ruce.

A major tenkrát, když mu dával „dreißig verschärft“, řekl k němu týmž ostrým tónem, nepřipouštějícím omluvy: „Je to tak dobře?“ A Švejk tenkrát řekl: „Poslušně hlásím, že je to tak dobře.“

„Přijímáte to?“ ještě jednou ozval se auditor, a tu Švejk, prozářen a proniknut starou rakouskou vojenskou disciplínou, zasalutoval a hlásil: „Melde gehorsam, přijímám to.“

A když přišel do své cely, vrhl se na pryčnu a dal se do řvaní: „Já jsem nevinnej. Já jsem nevinnej.“ Dal si na tom velice záležet. Protahoval „nej“ donekonečna a tolik mu to

lahodilo. „Já jsem nevinnej,“ a ozvěnou ze dvora od protější stěny neslo se „nej“ donekonečna.

Pozitíí odvezli ho s jinými odsouzenci do vojenské trestnice v Thalerhofu-Zellingu v Štýrsku.

Ve Vídni se s jich transportem přihodil malý omyl. Jejich vagón přidali v Benešově k vojenskému vlaku vezoucímu vojáky na srbské bojiště.

Německé paní házely i do jejich vagónu květiny a písklavými hlasy křičely: „Nieder mit den Serben!“

A Švejk, octnuv se u stěny pootevřeného vagónu, zařval do té slávy: „Já jsem nevinnej!“

Ve vojenské trestnici v Thalerhofu-Zellingu byla většina civilistů, neboť civilové mají tu přednost a výhodu za války, že hynou pomalu někde za mřížemi, kdežto voják obyčejně bývá zastřelen po rozsudku polních soudů hned na místě.

Thalerhof-Zelling zůstane vždy památným v dějinách bývalého Rakouska smutnou slávou jako mučírny Pozzi v dějinách starých Benátek.

V Thalerhofu-Zellingu našel jsi vždy dosti Němců, kteří plivali na transporty haličských Rusů nebo Srbů z Bačky a Bosny-Hercegoviny, internovaných tu ve vojenské trestnici, a trochu jen soudný divák byl by se začervenal při pohledu na ty zmučené průvody poplivaných žen a dětí, kterým vlada kladla za vinu, že chtějí zničit Rakousko.

Slunce tu svítí jasně, kolem hory, zeleň, čarokrásná nádhera, jako by krajina byla vymalována na půdě zlaté. Je to místo, kde by se mohl s prospěchem založit léčebný ústav.

V tom hlubokém údolí horském byl však jiný ústav léčebný. Systém oken s mřížemi, pod okny zeď a za zdí ploty s drátěnými překážkami. Zde měli se vyléčit snilkové, kteří žádali spravedlnost od ničemného braku, který nazývali Rakouskem. Skvrnitý a břišní tyf, ztuchlý kukuřičný chléb, tro-

chu slané špinavé vody s dvěma fazolemi, to byly léčivé prostředky.

Vedle internovaných nešťastných příslušníků jiných německých národností v Thalerhofu-Zellingu jedno křídlo vyhrazeno pouze odsouzeným Čechům, nad nimiž triumfovala šavle. U vchodu do přijímací kanceláře trestnice velký rakouský orel nelitostně roztahoval ramena, jako by chtěl zastínit všechny poražené a zaslapané oběti.

Se zdejšími vězni zdál se být konec. Ale venku, daleko odtud, daleko na sever od Vídně, víc a více rozhřívaly se jiskry, doutnající v popelu dlouhých staletí a ne zcela udušené všemožnými paragrafy.

První plaménky počaly ohlodávat rakouskou korunu. A Rakousko dobře samo netušilo, že rodí se zhouba, jež podetne kořen soustátí. Český člověk chápe se dějinného svého poslání v zápase o svobodu. Pevně a vzpřímeně vztyčený prapor odboje mečem vryje svou sluku do obrovské písně věků. O tom šeptaly vězňům lesy, které viděli z oken na alpských úbočích v Thalerhofu-Zellingu.

Viděl jsem na chodbě u přijímací kanceláře vyskrábáno jedním vězněm: „My se vás nebojíme.“

Jeden z vězňů probodl jakéhosi generála, když prohlížel nenasytně trestnici. Vrazil mu do břicha nabroušenou lžicí, poněvadž jí nepotřeboval, neboť jim dávali pramálo jíst. A přitom řekl: „Jakou cenu má pro nás život? Než pojďme, pomstíme se alespoň na svém nepříteli!“

To nepřišlo však do novin, poněvadž nabroušená lžice v břiše rakouského generála velmi špatně by se vyjímala vedle loajálních projevů, kterými zaplavovala c. k. korespondenční kancelář redakce.

Když Švejk definitivně dostal své číslo a trestanecké šaty a byl mu vykázán špinavý slánník v jedné místnosti, stále ještě nevycházel z údivu. Bylo mu zcela nepochopitelné, jak se do toho všeho zapletl. Chodil mezi spoluvězni se svěšenou hlavou a neustále mluvil pro sebe: „Přece nejsi blázen, vždyť se na vše dobře pamatuješ.“

Zmocňovala se ho těžká melancholie. Nestaral se o ni-

koho kolem, a smutné dny, trávené mezi holými zdmi, plynuly beznadějně donekonečna.

Někdy se dával do hovoru se stařečkem odněkud z Královéhradecka, který byl odsouzen na čtyry roky, poněvadž při soupisu obilí přinesl otýpku sena a hodil ji komisaři pod nohy se slovy: „A to vemte také s sebou, ať má císař pán co jíst!“

Stařeček velice živě zajímal se o osud spoluvězňů, znal nazpaměť všechny drobné historie, které je sem přivedly, a dodával všem útěchy. Jak dlouho zde budou sedět? Rok dva, přijdou Rusové. Představoval si to velice živě. Za takových hovorů vířilo to mstou. Jak to bude hezké, až někteří jejich trýznitelé zde budou sedět místo nich za mřížemi.

Jen Švejk šeptal na svém slavníku: „Pomyslete si, že jsem úplně nevinnej, vždyť já se na všechno dobře pamatuju.“

Po jednom takovém rozhovoru zdálo se v noci Švejkovi, že k němu přišel císař pán. Přijde a povídá: „Ohol mne, Švejku, v těchhle licouech vypadám jako orangutan z schönbrunnského zvěřince.“ Švejk se celý třese, potí se a císař pán vytahuje z kapsy kabátu britvu a mýdlo a podává Švejkovi, který počne mydlit císaře pána. Když ho namydil, vezme zbožně do prstů britvu a třesoucí se rukou holí císaře pána. Otvírají se dveře a v nich objevuje se auditor z hradčanského soudu. Švejk se lekne, britva někam zajede a císař pán se ozve: „Aber Švejk, Himmel Herrgott, was machen Sie?“ A Švejk drží již v ruce uříznutý nos císaře pána. Vykřikne strašně ze spaní, probudí se, probudí i ostatní a na otázku, proč nedá v noci pokoj, odpovídá uděšeným hlasem: „Už jsem císaři pánu nos.“

Od toho okamžiku císař pán, nejvyšší vojenský pán, počal se Švejkovi objevovat nejen ve snu, nýbrž i ve dne.

Jeho tvář vystupovala z oloupané omítky stěn a jednou, když lovil z polévky druhou fazoli, zdálo se mu, že fazole vypadá jako hlava Jeho Veličenstva.

Někdy hovořil se svou halucinací: „Vašnosti, císařskej pane, já jsem úplně nevinnej, já se na všechno dobře pamatuju.“

A když mu fazole, kterou si dlouho prohlížel, jednou upadla na zem, prosebně řekl, shýbaje se pod stůl: „Vašnosti, císařskej pane, nehněvají se.“

Všichni pozorovali, že se Švejkem není vše v pořádku, a když jednoho dne přišel prohlížet celý správce věznic a před ním stála řada vězňů, vystoupil z ní náhle Švejk a s podivně vykoulenýma očima zasalutoval a řekl: „Melde gehorsam, Herr Hauptmann, že chci sloužit císaři pánu až do roztrhání těla.“

Správce věznic dal si to ještě jednou opakovat, odešel, a za půl hodiny přišli pro Švejka dva zřízenci s nosítkami, opatřenými zapínacími řemeny. S nimi přišel ještě mladý vojenský lékař, který strkal napřed k Švejkovi zřízence se svěrací kazajkou, kterou pro všechny případ Švejkovi natáhli na tělo. A již ho nesli dolů, pak přišel dvůr trestnice do vězeňské nemocnice. Pěna mu šla od úst a z pěny neslo se mohutně do všech úhlů nádvoří „Zachovej nám, Hospodine...“

Druhý den odvezli Švejka do Vídně k pozorování na psychiatrickou kliniku.

VII

Ve válce vyskytuje se vždy velké procento duševních chorob. Nesou to samy sebou hrůzy války, strach jednotlivců před smrtí, starost opuštěné rodiny a ještě celá řada jiných příčin, vyplývajících z krvavého řemesla.

Zejména v Rakousku duševní choroby za války nabyly slavného rozšíření, neboť bylo mnoho těch, kteří zdravým rozumem nemohli pochopit, proč by měli svůj život obětovat pro tuto říši. Vyplývalo to z dějin, vyplývalo to z jednání s českými vojáky v kasárnách i na bojišti, vyplývalo to krátce z prokleté spojitosti českých zemí s rakousko-uherskou monarchií. Bylo to doopravdy k zbláznění.

Švejk se dostal na deváté oddělení. Tam bylo několik takzvaných simulantů. Jeden z nich, starý rezervista, byl v po-

dezření, že se zbláznil jen tak, aby si pomohl z vojny. Granát ho vyhodil na střechu chalupy. Nyní dělal neustále pokusy povznést se do výšky, vyskakoval celý den a padal za hrozného proklínání opět na zemi.

Jiný podezřelý byl výbuchem granátu zasypán ve sklepení, kde zůstal po čtyry dny. Ten napodobuje neustále, že se zakopává pod zemi, stále cosi kutí na podlaze. Jiný mladý muž ve vojenské uniformě chodil po koridoru a zpíval „Wacht am Rhein“ a křičel chvílemi „Ratatata bum, bum“.

Kdyby se to všechno, co zde lidé křičeli a jak si počínali, mělo správně posuzovat, musel by každý dojít k jedinému východisku, že vlastně celé Rakousko bylo velký blázinec.

Tam v rohu chodby seděl například člověk, kaprál, který křičel, že je arcivévoda Bedřich a že za měsíc bude v Moskvě.

Toho zavřeli na pozorování, ale nesmíme zapomenout, že skutečný arcivévoda Bedřich se jednou sám tak vyjádřil a nestalo se mu nic, jen utrpěl trochu blamáže.

A císař Karel, ještě když byl arciknížetem, prohlásil na rautu, že srovná se zemí celé Rusko.

Nebo vezmeme si případ císaře Viléma. Každé malé dítě dnes ví, že císař Vilém trpí úbytkem mozku. Ve dvorních kruzích jeho žvásty a plány považují však za geniálnost. Nebožtík císař František Josef I. vypověděl válku jen následkem duševní poruchy. Při pitvě tohoto stupidního starce bylo zjištěno hnisání mozku (atrophia cerebri senilis). A u Františka Josefa nebylo to opět nic jiného než zděděný kretenismus, kterým trpí potomci Habsburků.

Karel I. v útlém mládí byl stížen vodnatostí dutin mozkových a ošetřován byl ve vodoléčebném ústavě dr. Guggenbühla na Abenbergu u Interlakenu ve Švýcařích.

A od těch pánů to šlo jako po žebříku dolů. Rakouští ministři, místo aby byli zavřeni v nějakém slavném blázinci, řeckně v Klosteroberbachu v Nassavsku, řídili osudy říše, generálové, kteří patřili pod sprchu osady pomatenců v Antdorfu, pracovali na válečných plánech a utěšovali se navzájem, že už to je jedno ze základních pravidel války, že to někdo musí prohrát.

Je to vyložená anioia (blbost), ve které se Rakousko pohybovalo a žilo; končila konečně každým četnickým strážmistrem z uzavřeného území, který s blbým úsměvem přihlížel, jak tlupa německých bláznů vytlouká českou školu a pálí nevinné okenní rámy za hulákání „Es braust ein Ru!“

Rozjímání o tom, kolik bylo v naší době v Rakousku bláznů, mohlo by tvořit velmi objemnou knihu. To však není mým účelem, o tom si každý jistě udělá úsudek sám. My se budeme obírat jen drobtí. Až se vrátíme domů, zavedeme nový systém léčení. Vezmeme to pěkně odshora až po bývalé okresní hejtmany, předepišem všem těmto přátelům českého národa to, co navrhoval kdysi již dr. Thomayer, Corylus avellana, tak sluje po česku lískovka. A vyprávíme jim kandaš tak důkladně, aby každé arciknížátko mohlo si zavést alespoň obchod s jelyty.

Na vídeňské klinice na pozorování duševně chorých zaveden je léčebný systém dr. Bernardina. Systém ten záleží v tom, že se dá nejprve nemocným pokud možno příležitost, aby se uklidnili.

To se děje tím způsobem, že se svléknou do naha a strčí do nevytopené separace, kde jsou jen čtyry holé stěny, vyvotované, aby si uklidňující se pacient nerozbil snad hlavu. V pokojíku tom chybí úplně jakékoliv zařízení. Aby se pak pacienti ještě více uklidnili, nedostanou po osmačtyřicet hodin jíst a pít. Po osmačtyřiceti hodinách je vytáhnou a hodí do vany se studenou vodou a masírují jim páteř. Pak je strčí pod horkou sprchu, a jestli ještě jeví nepokoj, poznovu zavrou do vyvotovaného pokojíku.

Tento uklidňující způsob blahodárně působil na Švejka. Když ho po horké sprše ještě na čtyřadvacet hodin poznovu zavřeli do izolace, nabyl jakžtakž duševního klidu, ve kterém sledával, že je dobře podřídit se vrchnostem. Ještě jedna horká sprcha, a Švejk nabyl úplněho přesvědčení, že vše, co se s ním děje, je v úplném pořádku, že to tak musí být, a vylézá z vany ozval se: „Já vím, já vím, vždyť je válka.“

Nakrmili ho připálenou kapustou a starými namrzými

bramborami, což ho ještě víc uklidnilo. Druhý den došlo pak k důkladnému zkoumání jeho duševního stavu podle systému dr. Bernardina.

Mladý, snaživý asistent v uniformě vojenského lékaře, neboť v ten čas i blázince v Rakousku dali pod vojenský dozor, kladl mu podle systému onoho doktora psychiatrie, který mimochodem se ze svého systému sám zbláznil, celou řadu otázek, dle jichž zodpovězení soudí se na stupeň duševní zatemnělosti.

„Myslíte, že jste se narodil?“

„Podle rozkazu,“ odpověděl Švejk, „válka je válka.“ Tím chtěl říci vlastně: „Jestli si přejete, že jsem se nenarodil, jsem to ochoten prohlásit.“

„Pamatujete se na své rodiče? Měl jste otce?“

Švejk se na něho podíval: „Jestli neráčíte nic mít proti tomu. Teď jsou válečné časy.“

„Máte sestry, bratry?“

„To nemám,“ řekl Švejk, „ale kdyby to muselo být...“

Asistent si pilně znamenal odpovědi a tázal se dál: „Můžete mně vysvětlit, proč slunce vychází a zapadá?“

Švejk se oťrásl. „Poslušně prosím, že za to nemůžu.“

„Dobře. Slyšel jste něco o Americe?“

Švejk byl na rozpacích. Patrně zas nějaké nové vyšetřování. Pevným hlasem odpověděl: „Neslyšel, poslušně prosím.“

„Nevíte, jak se jmenuje prezident černošské republiky na ostrově San Domingo?“

Švejk se zarazil. Hlavou proběhly mu všechny hovory spulověžní na pražském policejním ředitelství, ve vyšetřovací vazbě hradičanského vojenského soudu i v trestnici v Thalerhofu-Zellingu, pomyslí si: „Mne nespletete“, a otevřeně řekl s důrazem: „Za jediného panovníka, poslušně hlásím, uznávám jedině nejmilostivějšího císaře pána Františka Josefa I. Dreimal hoch, poslušně prosím.“

Odvedli ho zpátky na koridor. Tam Švejk pokoušel se vypravovat pacientům, co a jak bylo u výslechu. Nevšimli si ho a každý se bavil po svém.

Ten, co zpíval „Wacht am Rhein“, křičel chvílemi dál své „Ratatata bum“, domnělý simulant rezervista skákal do výšky a jiný opět se zakopával u dveří a křičel na ošetřovatele: „Ausharren!“

Švejk mohl teprve večer na slavníku uplatnit své smýšlení. Když se zdálo, že všechno utichlo, postavil se na slavník a vykřikl: „Za jediného panovníka uznávám jedině nejmilostivějšího císaře pána Františka Josefa I. Dreimal hoch!“

Netrvalo to ani týden, odváželi Švejka do blázince v Hallu k dalšímu pobytu, kde byl zavřen též Franz Rypatschek, městský vídeňský radní ze šestého okresu, kterého jednou v noci zadržela hlídka u císařského hradu úplně nahého a pomalovaného fermežovými barvami.

Když padl Bělehrad, Franz Rypatschek z velkého nadšení pomaloval se černě a žlutě a šel tak vzdát hold za šestý okres.

VIII

Velká doba, velká nervozita. Duševní proces, který zachvátil oficiální Rakousko, možno snad jen srovnat s hnutími flagelantů nebo s velkými masovými duševními poruchami v dobách křížáckých válek.

Viděli jsme táhnout z Rakouska do války sotva škole odrostlé děti v šedivých uniformách, připomínající zástupy dětské za křížáckých válek, které ve středověku vyšly, aby dobyly Jeruzaléma. Tentokrát posílali děti proti zemlěčkům.

V blázinci v Halle byla třebaš neoficiálně zvláštní oddělení pro Němce z alpských zemí a pro Němce z uzavřeného území. Možná že někdo z vás viděl takovou vlasteneckou manifestaci rakouských Němců se všemi záchvaty zuření, řvaní k ochraptění, kdy záchvaty zuřivosti a duševní poruchy přenesly se na ústroje pohybovací. Dav skákal, řval: „Heil dir im Siegeskranz.“ Oči byly vytřeštěné, přeludy smyslové dosahovaly vrcholu při hulákání „Nieder mit den

Russen!“ Nesmíme se divit, že takové běsnění bylo nejlepší půdou pro mánie politickou a že odtud přicházely stále nové síly do Hallu.

Byla to jakási mobilizace bláznovství, masová psychóza, která plnila smutné domy ústav choromyslných.

Kněží v Rakousku modlili se za říši jako dobrý farář za svého nezvedeného svěvence, aby až poleze přes ploty krásť cizí jablka a roztrhá si kalhoty, Hospodin byl tak milostiv a zachoval mu aspoň vestu.

Byla to opičí říše. Hlavy státníků byly plny plánů, které se vykonávaly a prováděly při snídání, všechny soudy byly vychytralé a blázince byly přitom plny.

Někdo se zbláznil z nutnosti, aby se ukázal být hezkým vláď. V Hallu byl ošetřován kožešník z Trutnova, Němec, který padělal směnky na 200.000 korun, aby celý vymámený obnos upsal na rakouskou válečnou půjčku. Německá učitelka z lehrerinnenvereinu v Brně jednoho rána převlékla se do vojenské uniformy, sekala šavlí do výkladních skříní po ulici Františkově a hulákala: „Gott strafe England!“

Byly tam nejrůznější druhy politických šílenců. Předseda spolku vysloužilců v Ústí nad Labem, který si na nahé tělo vyšpendlil několik tuctů medailí, a statkář z Chomutova, který zašel do černožlutého praporu čtyry voly a dvě krávy a poslal je s nadšeným přípisem na okresní hejtmanství. Konečně choť okresního starosty z České Lípy, velká německá žena, která chtěla podpálit v Lípě českou opatrovnu. To byly typické druhy. (Domnívá-li se někdo, že přeháním, ať si přečte v mnichovském lékařském almanachu stať „Krieg und Psychose der Massen“.)

Když se Švejk octl v Hallu, cítil jakési duševní uklidnění. Shledával, že vlastně není jen nepatrná jednotka v říši, nýbrž že všechny události, které se shrnuly na jeho hlavu, mluví jasně, že on něco znamená. Jeho sebevědomí velice stoupl, zejména když choromyslný pán krátce po jeho příjezdu počal ho titulovat panem majorem. Představil se mu jako generál Piotorek, chodil s ním po zahradě, a ukazuje mu na rozkvétlý záhon pampelišek, říkal mu: „Vy si vezmete tento

pluk a obsadíte s ním Bosnu a Hercegovinu.“ Přitom ukázal na uschlou třešni u zdi.

„Hergot,“ křičel na Švejka, „oni nás obcházejí. Musíme do toho pustit pár granátů.“ Postavil se na špičky a plívl směrem k třešni.

Švejk si vzpomněl na staré vojenské doby a choval se velmi uctivě.

„To je horská střelba,“ vysvětloval mu bláznivý pán, „takhle když plívnu, to je střelba polní. Teď do toho pustíme pevnostní dělostřelectvo.“

Plívl naplno a komandoval kamsi dozadu: „Habt Acht, marschieren marsch!“

„My jsme vyhráli,“ křičel na Švejka, „gratuluji vám, pane majore, vy jste se statečně držel.“

Švejk s ním rád chodil. Prodělal poznovu celou execírku, komandovali pampelišky, sráželi prutem hlavičky sedmikrás.

Jednoho dne při procházce řekl k němu tajemně bláznivý přítel: „Víte, pane majore, že jsme obklíčení? Zjistil jsem, že proti nám stojí dvě divize. Musíme se pokusit o výpad. Připravte svůj pluk. Začneme to hned.“

Učinil pokus vylézt na zeď. Švejk byl svižnější a byl dříve na zdi než jeho přítel.

Od té doby neviděl již svého přítele, neboť ošetřovatelé „jenerála Piotorka“ zavřeli na oddělení a Švejka do jiné světnice pro pokus útěku. Milosrdně s nimi nenakládali. Když mu rýpali pěstí pod žebra, řekl Švejk: „Žádám, abych byl postaven před válečný soud.“

Zdá se opravdu, že na něho počínalo účinkovat okolí. Při obědě podařilo se „pánu jenerálu“ pomocí jiného blázna propašovat Švejkovi psaní tohoto obsahu: „Ministerstvu námořnictví byl dán rozkaz, aby bylo pohotově kdykoliv přivézt z Asie 300.000 mužů. Povolávám do zbraně všechny výzvy. 60.000 vojska hnulo se na severovýchod. Sapějí pracují na okopech dělostřeleckých.“

Tento lístek našel jsem ve Švejkově zápisníku. (Švejk sám později tvrdil, že skutečně jeho bláznivému příteli říkali „Excellence“ a že jeho tvář rozhodně viděl někdy před léty v ilu-

strovaném časopise. Ukázal jsem mu některé fotografie rakouských vojevůdců a on poznal v bláznivém pánu generalleutnanta von Begga.)

S ostatními blázný bylo Švejkovi těžko hovořiti. Ještě jakžtakž se dohovřil s panem Tomsem, řídícím učitelem německé školy od Lovosic.

IX

Pobyt v blázinci přinesl Švejkovi celé množství nových zkušeností, týkajících se nerozmanitějších otázek vnitřní politiky rakouské. Jakýmsi vůdcem a duševním rádcem byl mu v tom ohledu jiný ošetřovavec, Hugo Werder, „Tyroláček“, dříve sklepník v tyrolském vinném sklepu na vídeňské Humboldskirchenstraße. Do vojny roznášel hostům čtvrtky mizerného vína a plíčky nakyselého, čehož všeho mizernou jakost nahrazoval hostům jeho tyrolský kroj, nahá hubená kolena, zelené kamaše, zelená vesta s kostěnými bílými knoflíky a malý tyrolský klobouček s lisovanou alpskou protěží a kamzičími zuby. Když se první rakouské pluky servalý se Srby a Rusy a roztály, došla řada i na Hugo Werdera, aby šel na pomoc. Oblékli ho do uniformy a ubožák před odjezdem vplížil se do sklepa vinárny, kde byl do vojny zaměstnán, napil se vína tak důkladně, že ze sklepa vylezl již na první ulici s prvními příznaky delirium tremens. Pokoušel se zpívat „Gott erhalte“, ale pletl do toho slova z „Heil dir im Siegeskranz“ a skončil každou sloku hrozným řevem a joudlováním „Österreich, du edles Haus, steck deine Fahne aus, holdrijá, holdrijá, dro, juchalio“. V druhé a třetí ulici delirium tremens Hugo Werdera dosáhlo již markantnějších rysů a krásně se projevilo na náměstí s pomníkem Tegetthoffa.

Vlastenecké a loajální city Tyroláka Werdera byly uraženy. Zdálo se mu, že v době pro Rakousko tak vážné je strašnou bezohledností vůči starému rakouskému admirálovi, když tak stojí na podstavci celý zarostlý, s nepěstěným vousem.

Vytasil bodlo a počal se šplhat na pomník s křikem: „Man muas do den Tegetthoff rasieren.“

Vykřikl ještě do shromážděného davu, aby mu podali mýdlo, že musí napřed Tegetthoffa namydliť, než ho oholí. Nepodařilo se mu to. Tegetthoff stojí ještě dnes ve Vídni na podstavci pomníku s nedbale upravenými rozházenými vousy a dívoce zírá do okolí, netáhnou-li italská vojska do Mödlingu, a nadšeného tyrolského vlastence odvedli do blázince.

V blázinci se představil Švejkovi jako baron Bumerkirchen, dvorní maršálek nebožtíka arcivévodý Ferdinanda d'Este, a je pozoruhodné, že měl tytéž politické názory jako skutečný dvorní maršálek arcivévodý, a celé hodiny vykládal Švejkovi o tom, že se musí utvořit „Großösterreich“, spolknout Srbsko, Černá Hora a odtud s Německem přes Cañirad do Malé Asie až k Perskému zálivu a na Dálný východ asijský.

Jest zajímavé, že má-li tyto názory císař Vilém a jeho nosled rakouský císař Karel I., jmenuje se to imperialistickou politikou, a má-li je ubohý tyrolský blázen, že je považujeme za zblbnutí. Přemýšlím-li o tom, myslím, že by přeče jen lépe bylo Viléma i Karla I. uzavřít do blázince a přenechat Hugo Werderovi, číšníkovi z „tyrolského vinného sklepa“, provádět imperialistickou politiku. Jistě by to stálo méně o několik miliónů lidských životů.

Historie však nás učí, že drobným potřeštěncům není popřáno místa v stránkách dějepisu. Tam pícházejí jen velcí lotři, lupiči, zháři a vrahové, kteří čím více lidí zabili, tím větší mají tituly knížecí, královské a císařské. Jsou tam Attilové, Tamerlánové, Vilémové a Habsburkové. A ti vyžadují do té doby nových obětí, dokud buď nezhytnou přirozenou smrtí, nebo nevyskytnou se rozumný člověk, který tomu udělá rázem konec.

Prozatím v Rakousku v době, kdy se popisuje případ Švejkův, nic podobného nebylo. František Josef potřeboval nové oběti, aby se vykoupal v krvi nevinných na stará kolena. V ministerstvu vojenství počítali občany schopné boje, kteří by ještě mohli padnout za Rakousko, a dr. Emil Berger,

vrchní štábní lékař generál, dospěl k tomu názoru, že v blázcích Rakouska povaluje se mnoho lidského materiálu, a nemají-li nic proti tomu lidé zcela rozumní a normální, aby si dali urazit hlavu pro císaře pána, že snad ani lehčí blázní proti tomu nebudou nic namítati.

Ve Wiener Allgemeine Zeitung objevil se zcela pěkný přípravný článek pro další úkoly nového doplňování prořídilých řad rakouské armády. Autorem byl sám dr. Emil Berger, který v článku „Léčení psychózy“ vyjádřil se zcela otevřeně, že mnoho lidí duševně chorých a vysoce nervózních ve vřavě válečné nabylo opět zdravých duševních sil. Vřava válečná vylíčena tam jako nejlepší prostředek uklidňující. Zeměna příjemně prý na mnohé působí kanonáda, vzryvy granátů, při nichž zapomíná mnohý na bývalé své utkvělé představy.

Dr. Berger byl jistě trochu na omylu, neboť když nějaký takový nadšenec rakouský, kterého zavřeli do blázince proto, poněvadž měl utkvělou představu, že je maršálek Hindenburg, později byl zařazen do vojska jako prostý infanterák, tu taková hrozná degradace nemohla ho nikdy smířit.

Celkem však měl dr. Berger pravdu. Proč by blázní nemohli jít zachránit Rakousko? Ostatně to nejpěkněji řekl hejtman Komplex od 88. pluku: „Vojáci, vy musíte jít za císaře pána jako blázní do ohně.“

A tak počaly vojenské komise prohlížet zanedlouho ústavy pro choromyslné. Bylo přitom dbáno zvláštního měřítka. Velmi byli vítáni takzvaní tiší blázní, zasmušilé stroje, kteří zůstali stát nebo sedět, kdekoli jim poručil dozorce, lidé s rozumem mdlým, dědičně zatížení, lepší idioti a podobně.

Ze stanoviska vojenského lépe by se ovšem zamlouvali ti, kteří nejvíce škrábali a kousali, neboť na první pohled zdálo by se, že by z nich byli nejlepší rakouští vojáci. Ale to jsou těžké věci. Takový člověk pokouše i opatrovníka, a což kdyby najednou při parádě zakousl se do pana majora.

Výběr tedy byl. Vybíralo se opatrněji než při odvozech lidí úplně normálních a dle úředních zpráv (Pražské noviny ze dne 2. května 1915) bylo celkem uznáno v Rakousku

22.678 ošetřovanců v ústavech choromyslných za zbraně schopné, jako vyléčení. Poslední slovo jasně dokazuje, že se dá úředně najít na všechno jisté odůvodnění.

Jest to důkazem též hlubokého patriotismu v Rakousku. 22.678 lidí duševně chorých nabude rázem zdravý rozum, aby se dalo zabít pro císaře pána.

Když při zvláštní vojenské komisi, prohlížející smutné ústavy, přišla řada na Švejka a řekli mu: „Otočte se — tauglich,“ Švejk obrátil se k nim: „Tohle já neuznávám, já jsem už jednou před léty dezertýroval, abych mohl dál sloužit císaři pánu až do posledního vzdechu, poněvadž mě chtěli superarbitrárovat. Potom mě zavřeli, přesadili do arzenálu a pro blbost poznovu dali k superarbitrační komisi. Já jsem jim tenkrát řekl: „Já budu sloužit císaři pánu až do roztrhání těla. Když jsem voják, nikdo mne nemá práva z vojny vyhnat, ani kdyby přišel pan jenerál, kopl mne do zadku a vyhodil z kasáren. Vrátil bych se a řekl: Poslušně hlásím, pane jenerál, že chci sloužit císaři pánu do posledního vzdechu a že se vracím ke kumpanii. A kdyby mne nechtěli, dám se k marině, abych aspoň na moři mohl sloužit císaři pánu. A kdyby ani tam mne nechtěli a pan admirál i tam mne kopl, budu císaři pánu sloužit ve vzduchu.“ To jsem jim tenkrát řekl, ale oni o mně prohlásili, že jsem dobytek, a pro blbost mne pustili z vojny. Když válka vypukla, tak jsem manifestoval pro Rakousko, za to mne zavřeli na kolik let. Když jsem ve vězení zpíval rakouskou hymnu, tak mne vytáhli z vězení a zavřeli do blázince. Teď jste mne odvedli znovu na vojnu a teď jsem teprve z toho blázen.“

Tato deklarace dobrého vojáka Švejka na celé věci nic nemohla měnit.

S velkou radostí po letech používám opět toho slova „dobrý voják Švejk“. Byl opět po tolika utrpeních ve svazu rakouské armády. Přisahal s ostatními, kteří tleskali radostí, že dostanou vojenskou uniformu a čepici s „F. J. I.“ a flintičky do ruky a že budou střílet do Rusů, Srbů a do všeho, co jim vojenští páni ukážou.

Nedivte se. Inu blázní!

Švejka zařadili k 91. pěšímu pluku v Českých Budějovicích, který byl přeložen do Brucku nad Litavou. Před odjezdem na vojnu, buď omylem, nebo snad aby úplně uvedli jejich duševní stav do pořádku, předepsal jim lékař ústavu klystýr. Když mu jej dával opatrovník, tu řekl důstojně dobrý voják Švejk: „Nešetří mne, jdu bojovat, nelekám se ani děl, a nebojím se ani tvého klystýru. Rakouský voják se nesmí bát ničeho!“

Jaký krásný článek by mohl z toho být pro Streffleurovy vojenské listy. C. k. armáda a klystýr!

X

Je pravdou, že uplynula již celá řada let, kdy dobrý voják Švejk naposled dostal želízka. Ale přece to nebylo tak dlouho, aby se nemohl upamatovat jasně na tehdejší vojenské časy a srovnati je s moderní dnešní válečnou přípravou. Kde jsou ty idylické časy, kdy jezdíval polnímu kurátovi tridentské posádky Augustinu Kleinschrodtovi pro mešní víno, kdy mu sice též nadávali, ale tak nějak mile. Polní kurát nepojmenoval ho jinak než „Du barmherziges Mistvieh“, ale to jen Švejka těšilo.

Švejk zjistil, že za těch několik let značně se rozšířily zoologické vědomosti rakouských šarží i důstojníků.

První den v baráku vojenského tábora v Brucku nad Litavou zdálo se mu, že všichni představení, kteří chodili zamračeně kolem staronových nováčků, z nichž se měl vytřískat nový válečný materiál a vojensky uvědomělá sousta pro jiný děl, museli studovat buď přírodopis, nebo u Kočího v Praze vydanou objemnou knihu Zdroje hospodářského blahobytu. Kaprál Althof, který byl představeným oddělení, kde Švejk měl v prachu baráku svůj kavalec, nazval ho hned dopoledne, krátce po přibytí a roztrídění nových domobranců, engadinskou kozou, svobodník Müller, německý učitel z Kašperských Hor, českým smradochem a šikovatel Sondernummer volskou žábou, vepřovým dobytkem a vyjádřil se, že ho

vydělá. Tento projev učinil s takovou odbornou znalostí, jako by celý svůj život ničím jiným se nezabýval než vycpáváním zvířat všeho druhu.

Přítom bylo zajímavé, že všichni představení vojenští snažili se vstřípit lásku k německému jazyku a k jeho rozšíření mezi českými domobranci zvláštními pomůckami, jako když afričtí domorodci připravují se k stažení nevinné antilopy nebo prohlíží si kity misionáře, který má být sněden.

Němců se to vůbec netýkalo. Když šikovatel Sondernummer mluvil cosi o „Saubande“, přidal vždy před to hned s chvályhodnou rychlostí „die tschechische“, aby snad Němci nebyli uraženi a nemohli to vztahovat též na sebe. Přítom všechny německé šarže divoce koulely očima jako ubohý pes, který spolkně z hltavosti houbu namočenou do oleje a nemůže ji dostat z krku.

Když se vojenský tábor v Brucku nad Litavou chystal ku spánku, tu poprvé uslyšel Švejk příjemný rozhovor svobodníka Müllera s kaprálem Althofem, týkající se dalšího postupu při výcviku domobranců. V tomto rozhovoru vynikala slova jako „ein paar Ohrfeigen“. Švejk měl radost, že se německá jednota trhá, ale zmýlil se znamenitě. Jednalo se opravdu jen o domobrance.

„Když takové české prase,“ poučoval kaprál Althof, „nenauč se ani po třiceti ‚nieder‘ stát jako svíčka, nestačí mu dát jen pár přes hubu, ale rýpni ho pěkně pěstí do břicha a druhou rukou naraž mu čepici přes uši, řekni ‚Kehrt euch!‘, a jak se otočí, tak ho kopni do zadnice a uvidíš, jak se bude štrekovat a jak se bude pan fenrich Dauerling tomu smát.“

Při slově „Dauerling“ se Švejk otřásl na svém kavalcí, neboť co zatím slyšel od starších domobranců o tomto důstojníkovi, bylo asi něco podobného, co si vypravují opuštěné babičky farmářů na hranicích Mexika na samotách o nějakém slavném mexickém banditovi.

Dauerling měl pověst lidožrouta, antropofága z ostrovů australských, který požírá příslušníky cizích kmenů, kteří mu padnou do rukou.

Jeho životní dráha byla skvělá. Zanedlouho po narození

chůva s ním upadla a malý Konrád Dauerling uhodil se do hlavičky, takže ještě dnes bylo na jeho hlavě vidět takovou zploštělost, jako kdyby kometa narazila na severní točnu. Všichni o něm pochybovali, jen otec jeho, který byl plukovníkem, řekl, že mu to nijak nebude vadit, poněvadž, jak se samo sebou rozumí, Konrád věnuje se též vojenskému povolání.

Mladý Dauerling po hrozném zápase se čtyřmi třídami nižší realky, které vystudoval soukromě, přičemž předčasně zešedivěl jeden jeho domácí učitel a druhý chtěl skočit ze svatoštěpánské věže ve Vídni, přišel do hainburské kadetní školy. V kadetce se nikdy nedbalo na příslušné vzdělání, to se nehodí pro ohromnou většinu rakouských aktivních důstojníků. Vojenský ideál spatřoval se tam vždy jen v hraní na vojáčky. Vzdělanost působí na zušlechtění duše a Rakousko potřebovalo vždy jen hodně hrubé důstojnictvo, a nikdy nemělo na zřeteli vědecká hlediska.

Kadet Dauerling nevynikal ani v těch předmětech, které každý jakžtakž ovládal. I v kadetce bylo znát stopy toho, že v útlém věku si narazil hlavičku.

Jeho odpovědi při zkouškách pohybovaly se právě proto také stále v tom duchu a byly považovány přímo za klasické pro svou hlubokou pitomost a popletené stanovení úkolu, že profesoři kadetky mezi sebou jinak ho nenazývali nežli „unser braver Trottel“. Jeho hloupost byla oslňující, takže byly největší naděje, že se snad za několik desetiletí dostane do tereziánské vojenské akademie.

Bohužel vypukla válka a všechny mladičké kadetky z třetího ročníku udělali fenrichy, a tak se do archu hainburských povýšenců dostal i Konrád Dauerling, kterého přidělili k 91. pěšímu pluku do Brucku nad Litavou, aby tam byl činný při výcviku vojska!

Z vojenské učebnice Drill oder Erziehung vyčetl si Dauerling kdysi jedině tolik, že na vojáky patří hrůza. Podle stupňů hrůzy je má výcvik též úspěch.

A v této své práci měl úspěch skoro bez výjimky. Domobranci, aby nemuseli poslouchat jeho řvaní, hlásili se po ce-

lých cukách k marodvzitě, což se jim však velmi brzo přetrhlo. Kdo se hlásil marod, dostal tři dny „verschärft“, což je vynález přímo ďábelský, neboť honí člověka jako jiného vojáka celý den po cvičišti, ale pak ho na noc ještě zavřou.

U jeho kumpanie nebylo marodů; kumpaniemarodi seděli v díře.

A Dauerling zachovával dále na cvičišti onen nenucený kamarádský tón, začínající slovem „svině“ a končící podivným míšencem „svinským psem“.

Přítom byl velmi liberální. Ponechával vojákům svobodu rozhodnutí. Říkal: „Co chceš, slone, pár do nosu, nebo tři dny ‚verschärft‘?“ Vybral-li si někdo „verschärft“, dostal k tomu přece jen dvě rány do nosní chrupavky. „Ty zbaběle,“ přidal Dauerling, „ty se bojíš o svůj nos, a co budeš dělat potom, až spustí těžká artilérie?“

A choval se také tak k Čechům? Jestli by se někdo takhle tázal, obdivují jeho naivnost. Tak se choval právě jen k Čechům, kterých bylo šedesát procent u jeho kumpanie.

Znám je přece jeho výrok, když rozbil oko domobranci Houserovi: „Pah, was für Geschichte mit den Tschechen, müssen so wie so krepieren.“

Neřekl nic nového. Jak se vyjádřil, v tom byla celá vojenská politika Rakouska, vyhubit Čechy.

„Die Tschechen müssen so wie so krepieren.“ To řekl též polní maršálek Conrad z Hötzenborfu počátkem ledna roku 1916 před 8. pěší divizí v Inšpruku.

XI

Oblíbeným působivým Dauerlingovým prostředkem bylo, že svolával často české mužstvo ke společné schůzi, ve které jim přednášel o vojenských úkolech Rakouska, přičemž vysvětloval v malém pečlivém výběru podrobnosti všeobecné zásady vedení vojska od „špangli“ až po pověšení a zastřelení, a jak si má český národ toho vážit.

„Já vím,“ začínal vždy, „že jste lumpové a že třeba vám vytlouci z hlavy vaše české bláznovství. Jeho Veličenstvo nás nejmilostivější císař a nejvyšší vojenský pán František Josef I. nemluví jinak než německy a z toho je vidět, že němčina je řečí vládnoucí. Kdyby nebylo němčiny, lumpové, tu byste sebou ani nemohli praštit o zem, neboť nieder zůstane nieder, i kdybyste se, bando, rozkrájeli. Ostatně si nemyslete, že už dřív tak tomu nebylo. Ve státu římském, za dob největšího jeho rozkvetu, byla už všeobecná vojenská povinnost od sedmnácti do šedesáti let, tenkrát se sloužilo třicet let v poli a neváleli se jako prasata v lágrech. Tenkrát byla už armádní řečí němčina a ten váš Žížka by se také bez němčiny neobešel. Co se naučil, to se naučil z dienstreglamá a schießwesen. A proto si pamatujte, že vám vtluču do hlavy, abyste přestali mluvit tou vaší pitomou hatlaninou. Kdo by snad odpovídal tím vašim hloupým diomem, dostane špangle, a kdo by myslil nějak, že to není v pořádku, ten bude pro své ‚verräterische Handlung‘ zastřelen a pověšen a předtím mu roztrhnu hubu až po uši. A teď mně řekněte, proč vám tohle všechno říkám?“

Dauerlingův zrak přeletěl vyjevenými obličejí domobranců, až se zastavil na tváři Švejkově, který usměvavě podle zvyku jako nevinné sedmiměsíční pacholátko patřil, jak se za cvičštěm plaší kuň maďarskému oddělení strojních pušek, jak hejno vran letí nad rozkošnou starou alejí ke Királyhidé a jak se po modrém nebi honí bílé obláčky.

„Pročpak tohle všechno říkám, proč se tady namáhám?“ zářval Dauerling Švejkovi do obličje.

Ten, vyrušen ze svého snění, nemohl si živou mocí vzpomenout, co by bylo asi tak nevhodnější odpovědí. V rozpacích olízl si několikrát koutky, a hledě dobrácky na Dauerlinga, ozval se konečně smířlivým, odevzdaným tónem: „Poslušně hlásím, pane fenrich, daß die Tschechen müssen so wie so krepieren.“

Dauerling zůstal před ním stát s otevřenou hubou. Kolem očekávali hrozně věci a strašpytel Říha se tiše ptal Švejka: „Kam mám psát?“

Švejk hleděl opět, jak se plaší kuň maďarským vojákům od strojních pušek. Díval se přes maličkého fenricha. Tento klid ohromil Dauerlinga.

„Zítřka k batalionsraportu,“ řekl méně prudkým hlasem, „a hned zavřít!“

Kaprál Althof ochotně odváděl Švejka na strážnici, aby ho předal profousovi Reineltovi, starému dobrákovvi, který věžňům posílal pivo i cigarety, a to za jejich peníze, a to asi v tom poměru: peníze za dva litry — litr pro arestanta, litr pro Reinelta.

Po cestě měl k němu kaprál Althof dlouhou řeč, že Švejk, ocitnuv se na strážnici, dlouho bavil se ještě sám různými vzpomínkami na zločiny a přečiny, jichž se během těch několika vteřin dopustil.

Althof mu vyložil, že spáchal zločin porušení subordinace, vzpuru, zprotivení se, provinění proti povinnostem řádného vojáka, porušení kázně a řádu, opovrnutí služebními předpisy vůbec, čehož koncem nemůže být nic jiného než „Verwirkung des Anspruches auf die Achtung der Standesgenossen“ a provaz, bude-li dále pokračovat na té dráze. Provázel to celou řadou oblíbených výrazů ze Zdrojů hospodářského blahobytu.

Profous Reinelt se ho ptal, má-li na pivo. Když odpověděl záporně, beze slova ho zavřel do strážnice, kde seděl již jeden Maďar.

Ten Švejkovi stále říkal „barátom“ a loudil na něm cigarety.

Dobry vojak Švejk si lehl na pryču a usnul spravdivě s důvěrou, že je vojna, a že se dějí právě proto podivné věci a že se člověk nesmí vzpírat osudu a rozkazům. Když k batalionsraportu, tak ochotně s láskou k němu. Z toho nemůže nikoho nic odvrátit, zejména ne dobrého vojáka Švejka, který ví, že je rozkaz čímsi posvátným, že je to něco podobného, jako když misionáři pouštěli do černochů elektrický proud a říkali jim, že to je pánbůh. Od té doby černoši věřili v pánaboha stejně jako Švejk v sílu rozkazů.

Když Dauerling udělal ten večer bilanci celého dne, ne-

boť on byl též druhý Titus, a když některý den nikoho nezavřel a nehnal ke kompanieraportu, zvolal též: „Den jsem ztratil!“ Po rozmluvě s kadetem Bieglerem, svým nejněvnějším druhem, přišel k tomu názoru, že s tím batalionsraportem přece jen trochu přestřelil, poněvadž to přijde před majora Wenzla.

Před majorem Wenzlem třásl se totiž i Biegler, i Dauerling stejně tak, jako se zas před nimi třásl prosté mužstvo.

Major Wenzl nebyl sice žádná zvláštní vojenská hvězda rakouská, ale měl strach z národnostních sporů. Měl za manželku Česku a kdysi, když ještě sloužil jako hejtman v Kutné Hoře, přišel do novin, poněvadž jednou v napilosti vynadal číšníkovi v Haškově hotelu „česká pakáz“, ačkoliv mluvil sám jinak jen česky v domácnosti i ve společnosti.

Tenkrát byly takové idylické doby, že se ten případ dostal i do interpelace v poslanecké sněmovně. Interpelace ovšem zapadla v archivu ministerstva, ale major od té doby měl strach z jakýchkoliv veřejných projevů, nemluvě ani o tom, že kromě interpelace měl i výstup doma.

Tento dobrý člověk k smrti rád týral a sužoval mladičké kadety a praporčíky a k smrti nenáviděl malichernosti u batalionsraportů. To muselo být již něco velkého, například když někdo kouřil u prachárny v Českých Budějovicích nebo přelézal v noci zeď u mariánských kasáren a usnul tam nahoře mezi nebem a zemí, na střelnici střílel zásadně místo do terče do dřevěného pažení, přetáhl přes čas a dal si neznámými pachateli stáhnout z nohy erární boty, táhl to dva dny s hlídkou, která ho v noci zadržela bez erlaubnischeinu, a platil za ni, před parádou nevytěštil si knoflíky a podobně.

Tu vzal na se tvář syrakuského tyrana, ale jinak „nějaké maličkosti semhle támhle“, jak říkal, ty se sevezly po raportu na záda nejmłodších důstojníků.

Jak ten člověk dovedl kadety rozebrat! Sám jsem viděl na vlastní oči, jak kadet Biegler dal se při takové rozmluvě s ním do pláče a jak mu major Wenzl poklepal na rameno a řekl: „Utište se, jděte pěkně domů k mamince, ať vám dá

na lžičku trochu hořké soli, zapijte ji sklenicí vody a bude dobře. Ono se vám vykouří z hlavy vodit pro nějaké maličkosti semhle támhle lidi k batalionsraportu.“

Proto to rozhodnutí, které učinil druhého dne ráno Dauerling, když dal k sobě zavolat kaprála Althofa: „Ten zatracený Švejk nepůjde k žádnému batalionsraportu. Hned ho pustíte ven. Cože? Vysvětlovat vám nic nebudu, blbouně jeden. Abtreten!“

Když šel tedy Althof s listinou do kanceláře strážnice, aby vyvedl Švejka na boží světlo, prohlásil Švejk, že je právo- platně zavřen až do batalionsraportu a že nemůže jít dělat ani marschübung, ani salutierübung.

Vytáhl ho tedy klidně s profousem ven ze strážnice a před strážnicí Švejkovi oznámil, že má co děkovat dobrotě Dauerlingově, že je na svobodě a že nemusí jít k batalionsraportu.

Švejk se na něho podíval svýma dobrýma modrýma očima: „To je pěkná věc, ale já půjdu k batalionsraportu, já vím, co se sluší a patří. Od toho jsem voják, abych chodil k raportu. To je rozkaz a ten se musí dodržet. Jestli si to dnes pan fenrich rozmyslel a chce mně to prominout, to nejde. Já jsem voják, a jestli jsem něco provedl, tak musím být potrestán.“

Šikovatel Sondernummer kategoricky Švejkovi prohlásil, že nepůjde nikam, poněvadž si toho pan fenrich nepřaje.

Opět ten dojemný pohled z modrých očí Švejkových.

„Pane šikovateli,“ důstojně odpověděl Švejk, „mně bylo včera rozkázáno, že mám jít k batalionsraportu, a tak půjdu, musím jít, poněvadž jsem voják. Mne nemůže nic zarazit a zastavit. Znáám své povinnosti.“

Sondernummer nevěřil svým očím, když viděl ten ledový výraz Švejkovy tváře, ten božský klid, odevzdanost a přitom takové oduševnění, které vidět jen v kostelích na obrazech mučedníků.

Tak hleděl svatý Vavřinec klidně, zdali již se vaří olej, na kterém měl být smažen, a tak spokojeně hledí jen svatá Kateřina v jihlavském votivním chrámu z obrazu, na kterém znázorněno, jak jí trhají zuby, tak rozšafně dívá se tam na

jiném obraze na pohanské obecenstvo římského cirku jeden ubohý křesťan, na kterém sedí tygr, vypadající jako mlsná angorská kočka.

Šikovatel Sondernummer šel s odpovědí Švejkovou k Dauerlingovi, který v kanceláři 11. roty psal právě s velkou námahou a zápose se slohovými obraty nějaký befel, týkající se pořádku při menáži. Právě přemýšlel o tom, že by bylo vhodné ku konci napsat, aby si mužstvo nemyslelo, že menáž znamená menážerii, ze které je beztoho všechny pustili, když Sondernummer přišel hlásit, že Švejk odmítá Dauerlingovu velkomyslnost a že chce jít k batalionsraportu.

Před Dauerlingem vyvalil obraz majora Wenzla. „Zavolejte sem Švejka!“ Podíval se do kapesního zrcátka, aby se ujistil, že vypadá hrozně přísně.

Dobry voják Švejk vstoupil klidný, jako by šel fasovat do kanceláře nové boty.

„Slyšel jsem,“ ironicky počal Dauerling, „že jste se ráčil rozhodnouti, že půjdete přece k batalionsraportu.“ Nevydržel však mluvit v tom tónu a vypouklil na Švejka oči, a chytaje ho za knoflíky u blůzy, ocitl se opět v obvyklém žánru svého rozhovoru s mužstvem.

„Ty sloní tlapo a mořský pse, nikdy jsem neviděl takové hovado, slyšíš, dobytku, já tě naučím chodit k batalionsraportu, já tě strčím do díry, já tě roztrhnu, ty žízalo, abys věděl, co je to batalionsraport. Řekni, že se mýlím, zatracený chlape, řekni: Poslušně hlásím, že k žádnému batalionsraportu nepůjdu a nemíním jít.“ Šerموval přitom Švejkovi pěstí před obličejem, jako by to byl pravidelný boxerský zápas.

Dobry voják Švejk neztratil přitom ducha. V této těžké zkoušce zůstal pevným.

„Poslušně hlásím, pane fenrichu, že půjdu k batalionsraportu!“

„Upozornuji vás, Švejku, že to špatně dopadne, budete-li tvrdohlavý. To je subordinationsverletzung a teď je vojna.“

„Poslušně hlásím, pane fenrich, že vím, že je vojna — a jestli je to subordinationsverletzung, af jsem u batalions-

raportu náležitě potrestán. Jsem voják a přijmu každý trest u batalionsraportu.“

„Švejku, vy jeden dobytku, vy nikam nepůjdete!“

A dobrý voják Švejk kýval hlavou a pln nadšení, víry, svatého zanícení opakoval: „Poslušně hlásím, že podle věřejšího rozkazu půjdu k batalionsraportu.“

Dauerling unaveně posadil se na kavale účetního šikovatele Wagnera a tiše, beznadějně pronesl: „Sondernummer, domluvte mu, dostanete na pivo.“

Šikovatel Sondernummer počal Švejkovi domlouvat. Byla to řeč, která by obměkčila kámen. Počal tím, aby si Švejk uvědomil svůj poměr a nutnost podřídit se. Vzpourou nedosáhne ničeho, to vzbudí opět jen násilí. Švejk musí si domyslit důsledky svého jednání. Nemohl si pomoci a vynadal přitom Švejkovi „svině“; uvědomiv si však, že vyjednává, ihned mu počal klepat na rameno a říkat: „Sie, Švejk, Sie sind ein braver Kerl.“

V Sondernummerovi byl skryt pod šikovatelskými výlozkami opravdový talent kazatele. Kdyby byl tak někdy mluvil k mužstvu, tu zástupy by se bily v prsa, pláčem by se chvěly, ale dobrý voják Švejk odolal té spoustě krásných vět a vyšel z řečnických lákadel klidný a neotřesený: „Poslušně hlásím, pane fenrich, že půjdu k batalionsraportu!“

Dauerling vyskočil z kavalece a počal běhat po malé kanceláři. Vyhlíželo to, že tancuje s menším trochu půvabem než Salome, když chtěla dostat hlavu svatého Jana, ale tancoval. Možná že to byl též neuvědomělý pokus vyskočit z kůže.

Konečně se zastavil, oddychnul těžce, zamrkal jako člověk, který snaží se rychle zachytit nějakou spasnou myšlenku, podíval se na Švejka a řekl rozhodným hlasem: „Vy nepůjdete k žádnému batalionsraportu, Švejku, vy tam nemůžete jít, poněvadž tam nemáte co dělat, vy nepatříte vůbec k manšaftu, poněvadž jste od tohoto okamžiku můj pucflek.“

Dauerling utřel si pot z čela.

„Poslušně hlásím, pane fenrich,“ ozval se po chvíli Švejk, když si to rychle srovnal v hlavě. „že k žádnému batalions-

raportu nepůjdu, poněvadž jsem od té chvíle váš pucflek a nepatřím k manšaftu.“

To bylo přece jasné, že pucflek nemůže jít k batalionsraportu. Švejk neznal žádného podobného případu a také se nikdy nic podobného nestalo od samého počátku, co stojí rakouská armáda.

Neptal se také, co bude dělat bývalý sluha Dauerlingův Kreibich, který byl ihned zapsán do stavu mužstva. Byl to opět rozkaz a Švejk to přijal s vojenským klidem a poslušností.

Dověděl se však brzy, jak se k tomu chová Kreibich. Když Kreibichovi oznámili, že ztratil teplé místečko, Kreibich skákal radostí a Švejkovi koupil v kantýně padesát viržinek a pozval ho do Királyhidy do harrachovského knížecího vinného sklepu na víno.

Když se rozcházel, Kreibich plakal, říkal mu „Můj záchrance“ a doporučoval mu, aby se zastřelil.

Švejk nastupuje tedy službu u Dauerlinga za podivuhodných okolností. Průběh celého děje ukáže, jak vynikající roli v dějinách monarchie hrají sluhové rakouských důstojníků v těch slavných dobách, kdy ze starého rakouského hesla „Divide et impera!“ (Rozděl a panuj!) počala se pomalu uskutečňovat první část hesla, totiž rozdělení Rakouska.

XII

Nákladem Streffleurových vojenských novin ve Vídni byla vydána knížka Pflichten der k. k. Offiziersdiener (Povinnosti c. k. důstojnických sluhů). Nevím, z kterého jiného spisu měl bych větší a čistější radost než z té knížky spravedlivého rakouského hejtmána. Je to knížka pro mne radostná. Rakouský myslitel při vši chladné realnosti úsudků o důstojnických sluzích a pojímání skutečných okolností přibližuje se v ní k samým ideálům důstojnického sluhu. Kladu na to důraz, že při vši evangelické čistotě názorů nemluví tu pou-

hý blouznivý idealista, nýbrž přísný rakouský hejtmán, kterému snad kdysi jeho sluha snědl na cestě z důstojnické kuchyně půl porce uzeneho s hráchem. Přitom ta střízlivost člověka počítajícího s okolnostmi. Jsou to silná mužná slova, jimiž objasňuje své přesvědčení o možnosti nějakého praktického výsledku svého vystoupení.

Výměna myšlenek v té příčině nemůže býti bez prospěchu a osvětluje neobyčejně jasné postavení důstojnických sluhů v účinné práci ve prospěch takzvaných středních mocností, jak se úředně sami nazývají Turci, Němci, Rakušani a Bulhaři.

Důstojnický sluha vyličen tam jako člověk úzce spjatý s osudem svého pána, obstarávající mu jeho drobné záležitosti, jako je hledání vši v blůze v poli a doručování zamilovaných psaníček v týlu armády.

Celek činí dojem jakéhosi desatera přikázání, počínajíc od vyleštění bot až k tomu bodu, kdy se takovému rakouskému občanu předvádí na mysl, aby nemlsal, nekouřil cigarety svého pána, nebral z jeho zásob a nepovažoval vůbec majetek pána za něco společného.

Tato společenská propast při stálém těsném styku důstojnického sluhu s jeho pánem je tam krásně a vystižně vykreslena.

Knížka ta je sama o sobě jakýmsi „vademekum“ pro důstojnické sluhy, kteří v ní naleznou vše, co mají dělat a na co by si snad ani nevzpomněli.

V životě praktickém je však tomu jinak. V Rakousku byl důstojnický sluha vždy od mužstva té roty, kde sloužili pod jeho pánem, ctěn a vážen, přičemž mu říkali populárně pucflek, fajfka, pfeifendekl a podobně.

K němu se obracely ve všech intimních služebních záležitostech všechny šarže bez rozdílu od svobodníka až po účetního šikovatele roty, dále jednotlivci, toužící se schovat před mnohým nebezpečím válečným za kotly polních kuchyň, k trénu a k jiným spasným zařízením.

Mít známosti s důstojnickým sluhou znamenalo mít konexe. Prsa pucfleků, fajfků a pfeifendeklů zdobily povětšinou

medaile za statečnost, kterých dobyli si na poli bitevním, když svého pána za hromového rachotu děl a výbuchů granátů převlékali někde v bezpečné bandáži do čistého spodního prádla.

Ovšem že při tom všem byli vypasení. Jedli klidně konzervy v poli, co hrdlo ráčilo, zatímco druzí byli pro snědení konzervy uvázání, dostávali svou porci z důstojnické kuchyně, zatímco druzí hladověli o několik kroků dále v zákopech.

Byli prostí, hrubí, povznesení nad dav, který byl dobrý jen pro děla a kulky, zatímco oni kouřili egyptky ze zásob svých pánů, nepracovali na zákopech a vlezli již se zavazadly svých pánů do připravených zemljanek kousek dál od nebezpečné první linie.

Ale v mnohých případech bylo to jen pozlátka, smutná sláva, neboť oni byli přitom hromosvodem, na kterém se vozily všechny blesky špatných událostí, nehod a nedorozumění jich pánů. A tu vystupují již historické osoby té zvláštní skupiny.

Sluha generála Piotorka býval od svého pána bit jako žito, kdykoliv rakouská vojska couvala. Když Rakušané dostali výprask v Kragujevac, vyrazil mu ten generál dva přední zuby. Když se vtáhlo do Bělehradu, dal mu z nadšení zasadit umělé, které mu opět vytloukl ještě s jedním zdravým, když Rakušané utíkali z Bělehradu.

Až jednou po letech bude se dívat na srbské bojiště a na všechna místa porážek Rakušanů, řekne svým vnukům, přitlačuje si dlaň k tváři: „Zde padly dvě, tu jsem dostal jednu, ale pořádnou, zde tři, zde mne kopl.“

Nejde-li o tak velkého pána, jako byl generál Piotorek, našel vždy rakouský důstojník příčinu ku ztýrání svého sluhu.

Dauerling, jakmile mu bylo domluveno majorem Wenzlem, vynadal vždy sluhovi Kreibichovi. Přišly však na řadu i neslužební věci, v nichž Kreibich byl hromosvodem. Prohra v kartách, starší řízek, nepodařená půjčka a jiné drobné nehody stačily dělat z Kreibicha mučedníka.

Dobrý voják Švejk si však pomyslně, že kdysi jeho bývalý pán za starých dob, polní kurát tridentské posádky

Augustin Kleinschrodt, u kterého býval též sluhou, vštěpoval mu bezmeznou úctu k vrchnosti slovy: „Ty troubo, ty musíš poslouchat a držet hubu, neboť my jsme vrchnost vojenská od pána boha.“

Když tedy prvně čistil Dauerlingovy boty, bral je do ruky s posvátnou hrůzou. Dauerling mu připadal jako nějaký prostředník mezi ním a pánebohem. Měl pocit neujasněné posvátné hrůzy, asi jako staří Indiáni, kteří se klaněli hroznýšovi, poněvadž jim tak nakázali jejich kněží kazikové.

Vzpomněl si ještě na jiná slova polního kuráta Kleinschrodta: „Ty troubo, ty musíš poslouchat, poněvadž na vojenský lid musí být přísnost.“

A to dodávalo Švejkovi posvěcení a jistý vznešenější směr, z něhož marně strhuje ducha hromování Dauerlingovo. Ba naopak. To hromování vedlo dobrého vojáka Švejka k jakémusi mysticismu, a první den, když přinášel Dauerlingovi oběd, jeho tvář při nalévání polévky byla tak prozářena a oduševněna, že Dauerling přestal jíst a řekl: „Jen mně to ještě sežer.“

„Zum Befehl, Herr Fähnrich,“ odpověděl Švejk s takovou trpností, sloučenou s odevzdáním osudu, že Dauerling rychle a hltavě pustil se do jídla, jako když kočka u misky vidí blížít se nenasytného kocoura.

Po obědě přišel kadet Biegler a dal se s Dauerlingem do pití koňaku, přičemž politizoval, že Rakousko založili Němci a že se musí ostatním národům v monarchii stavět před oči německá kultura.

Švejk naléval koňak, který je tak důležitou oporou politické psychologie německví. Pak Dauerling napsal nějaké psaní a odevzdal je Švejkovi s rozkazem, že musí hledět to psaní doručit za jakýchkoliv okolností a čekat na odpověď. Adresa zněla: Királyhida, Pozsony utca 13, Etelka Kákonyi.

Švejk šel. Kdyby mu byli rozkázali, že má jít na kraj světa, šel by stejně klidně a na kraji toho světa čekal na odpověď.

Bylo to ale přece jen blíž. Přejde se Litavka v Brucku a již je člověk v „magyarország“ za červenozelenobílými

sloupy. Sem táhne sice ještě zápach z velké c. k. továrny na konzervy v Brucku nad Litavou, dávaje Maďarům tušit, že tam za Litavou leccos prodělává hnilobný proces, ale míchá se tu se zápachem uherských prasat, která za tratí jsou vehnána do velkých ohrad a odtud s honvědy, honvědušary a červenými husary dopravují se dále na frontu.

Jinak Királyhida je zaprášené město. Obyvatelé nevědí, jestli jsou Němci nebo Maďaři. Městské děvy pěstují flirt s důstojníky vojenského tábora v Brucku. Také tu kvete prostituce jako všude v Maďarii. Jsou tam jen dvě památky, zříceniny cukrovaru a vykřičený dům U kukuřičného klasu, který ráčil poctiti svou návštěvou arcivévoda Štěpán roku 1908 za velkých manévřů.

Švejk našel zcela dobře Pozsony utcu čís. 13. V chodbě ho štípla do tváře nějaká maďarská služka, která mu ukázala, kde bydlí v prvním poschodí paní Etelka Kákonyiová. Švejk vstoupil do bytu. Používám schválně tak úsečného slohu, abych znázornil, že jeho vystoupení bylo energické.

Švejk odevzdal psaní. Ta, která psaní přijala, byla baculatá panička s černými očima, usmívající se roztomile na Švejka, který stál zpřímá, klidný a rozšafný.

Dvěře se otevřely a vstoupil nějaký pán, který změřil přísně Švejka, vytrhl ulekané paničce dopis z ruky a počal číst psaní sám. Slabikoval hlasitě, poněvadž mu němčina činila jisté obtíže. Pak mluvil maďarsky, což vypadalo, jako když nadává, a ptal se, jaké je Švejk národnosti. Uslyšev, že je Čech, činil různé posuňky, dával ruce do výšky a lámanou němčinou spustil, že udělá pořádek, aby si ti rakouští chlapi nemysleli, že má ženu proto, aby každý rakouský ofícírek si s ní dával dostaveníčko v hraběcím harrachovském parku „v ráji opic“. Křičel, že Maďaři mají toho dost až po krk, že vyvezli všecku kukuřici do Vídně, že jim Rakušané snědli vepřový brav, že sbírají dnes jejich žaludy v Bakoňském lese a dělají si z nich kávu.

Mluvil ještě mnoho roztomilostí o vzájemném poměru Translajtánie k Cislajtánii a mluvil dlouho. Baculatá panička se přitom smála a brebentila cosi maďarsky.

Švejk čekal a po půl hodině, když pan Kákonyi na okamžik přestal mluvit, aby nabral dechu, pravil důrazně: „Mám nařizeno čekat na odpověď!“

Pan Kákonyi tedy pokračoval. Rozezbral poznovu, co to znamená součinnost Maďarů s Rakušany. Proklel Švejkovi i Dauerlingovi matku. Řekl: „My známe své Rakušany,“ a dál rozvinul svůj program. Kdo mu poleze za ženu, toho srazí ze schodů.

A Švejk u vědomí, že má rozkaz od své vojenské vrchnosti, odpověděl důstojně: „Mám nařizeno čekat na odpověď.“

Pan Kákonyi přikročil k činu. Použil onoho nedovoleného chvatu, který mívá při atletických zápasech vzápětí zakročení soudce a ohromný řev a hvízdání ze strany obecenstva. Chytil Švejka za krk. Byl větší a na první pohled silnější, takže podařilo se mu Švejka vytlačit na schody a odtud na ulici.

Tam se však situace změnila. Kolem šli právě dva od 91. pěšího pluku, kteří viděli civilistu tísnit druhá. Slyšeli též Švejka mluvit česky: „Co strkáš, do koho strkáš,“ a poněvadž byli Češi, rázem byla situace jasná. Maďarský civilista pere krajana.

Napadli na Kákonyiho ze dvou stran a přimáčklí ho k výkladní skříni a nyní počali pracovat, jako když soukeníci snaží se vyprat a vyvalchovat z ovčí vlny mastnotu.

Tato zajímavá scéna upoutala ovšem pozornost všech kolemjdoucích. Někjaký Maďar, který se přiblížil, dostal od vojáka do nosu. Výkladní skříň zatím již neexistovala. Vy-máčkl jí pan Kákonyi, který na chvíli zapadl do různých papírnických potřeb, a zatímco přibýlí diváci, civilisté i vojáci, sváděli mezi sebou bitvu, pan Kákonyi proběhl krámem, běžel na dvůr a přešel vzadu plot. Na plotě zůstal mu kus kabátu, který třepotal se ve větříku, jako by se s ním loučil.

Mezitím někdo běžel telefonovat do vojenského tábora v Brucku pro pohotovost. Než přišla, Maďaři utrpěli úplnou porážku, třebaž jim pomáhalo několik honvědů, kteří v nej-

kritičtější okamžiku ustoupili a ztratili se. Civilisté se též rozutekli, vítězové odešli a pohotovost našla jen stopy po boji, rozházené po zemi klobouky, utržené knoflíky a střepiny skla z vymáčkutého výkladu. Dobrý voják Švejk v tu dobu důstojně šel zadem přes železniční násep do tábora do důstojnických baráků.

V ruce nesl límeček pana Kákonyiho. Když přišel k Dauerlingovi, zasalutoval a řekl: „Poslušně hlásím, pane fenrich, že jsem psaní odevzdal a zde je odpověď.“

Švejk položil na stůl límeček pana Kákonyiho, natržený u dírek, takže na první pohled bylo vidět, že ten, kterému patřil, dobrovolně ho nevydal. A jako muž stojící na právním stanovisku věcně objasnil Dauerlingovi, co se vše sběhlo.

„Poslušně hlásím, že jsem na berajtsaft nečekal.“

Dauerling se zamyslel: „Švejku, ty dobytku, tys to zas vyvedl.“

„Poslušně hlásím, že jsem jednal dle rozkazu.“

Dauerling si sedl na postel. Před jeho očima objevil se major Wenzl a ještě vyšší vojenští představení, pozice a bůhví co všechno.

„Já vím,“ řekl Dauerling, smutně potřásaje hlavou, „že z toho bude ještě škandál, nemám slov, abych ti vynadal.“

„Poslušně hlásím, že jsem konal svou povinnost.“

*

Za tři dny se objevila v Pesti Hirlapu tato zpráva:
Rádění českých vojáků v Uhrách. Každý Maďar ví, že Češi usilují nám o život a že v době pro království uherské tak kritické provádějí velezrádnou činnost nejen v Čechách, ale i na frontě. Češi považují Maďary za největší své nepřátely a při dislokaci českých pluků do Uher obyvatelstvo jest vystaveno dnes jejich řádění. Dochází nás zpráva o velké výtržnosti českých vojáků v Királyhidě, kteří ztýrali celou řadu uherských občanů a vytloukli výkladní skříně ve městě. Výtržnosti byly potlačeny teprve vojskem. Čeští vojáci byli popuzeni proti Maďarům praporečkem Dauerlingem, známým českým šovinistou, který místo aby byl již

dávno na frontě, v těžkotěžkých dobách pro rakousko-uherskou monarchii šve systematicky proti Maďarům a v prázdné chvíli zabývá se sváděním vdaných paní királyhideckého okresu městského. Talpra a Magyar! Vzhůru, Maďari! V tomto obrovském boji s Čechy vytrváme v těsném a upřímném bratrství, aniž bychom se děsili obětí sebevětší. Doufáme, že věc bude příslušnými vojenskými úřady náležitě vyšetřena a viníci přísně potrestáni, aby jim zašla chuť trýznit nevinné maďarské obyvatelstvo. Talpra a Magyar!

Téhož dne Šoproňské listy uveřejnily tento článek:

A cseh bázaaruk Királyhidán. Čeští velezrádci počínají se vybarvovat. Došlé zprávy z Királyhidy jsou nejlepším důkazem toho, že Češi přeložení posádkou do nedalekého vojenského tábora v Brucku mají úmysl vyhladit maďarské obyvatelstvo. Z obyčejné aféry, při níž vykázal jeden királyhidský občan meze řádění, ohrožován ve svých manželských právech, čeští vojáci od papageiregimentu vrhli se na bezbranné obyvatelstvo. Péro zdráhá se vypsat všechny násilnosti, které se děly, všechny ty zvířecí činy, při nichž nebylo nic svatého. Češi vydrancovavše město odtáhli. Jak se nám sděluje, v čele celé akce stojí známý panslávský propagátor důstojník Dauerling. Maďarské obyvatelstvo v Királyhidě jest ochotno ruku v ruce zmařit všechny pokusy Čechů o další svobodnému rozvoji města. Češi jsou sami zodpovědni za vše. My Maďari voláme jen se svým básníkem Petőfim: „Hi a haza!“ Zde je naše vlast, zde je naše země a čeští velezrádci nemají tu co pohledávat.

Pozsony Napló píše:

Királyhidská tragédie. (Telegr. zpráva) Předevčirem vtrhla za zpěvu „Hej, Slované“ z vojenského tábora v Brucku nad Litavou setnina českých domobranců 91. pěš. pluku pod vedením známého propagátora česko-slovenského sblížení Dauerlinga do pohraničního uherského města Királyhidy a způsobila krveprolití na Pozsony utce. Čeští lupiči zmocnili se zásob papírnického krámu p. Gyuly Kákonyiho, kterého rozbodali bodly. Přichvátavši manželka majitele obchodu byla též ubodána na místě. Čeští vojáci napíchlí též na

bodlo dvouleté děcko nešťastných manželů. Přichvátavši honvědi zahnali Čechy na útěk. Tábor obklopen vojskem.

*

Za dva dny po tom, co vyšly tyto roztomilosti, vrátil se z plukovní kanceláře Dauerling velice zdrcen domů. V ruce držel čísla Pesti Hirlapu, Šoproňských listů a Pozsony Napló a překlad oněch zajímavých článků, pořizovaných kanceláří „zelené brigády“.

Vypadal jako člověk loučící se se světem, který každému odpouští a každého prosí za prominutí. Máváje ve vzduchu všemi třemi listy, zabreptal k Švejkovi: „Já sem ščácen. Ich bin verloren!“ A klesl na postel. Za chvíli se zvedl, podíval se bezradně kolem sebe a vyšel opět ven z baráku. Ve dveřích zašeptal ještě jednou: „Ich bin verloren, já sem ščácen.“

Záležitost byla opravdu velmi smutná. Z brigády došla velitelství pluku i s přílohami důkladná zpráva o hrozných událostech v Királyhidě.

Major Wenzl, který aféru vyšetřoval, strávil celé dopoledne výsledkem Dauerlinga a mluvil cosi o marškumpanii a nařídil kasárnika.

Večer šel se podívat na místo činu, a když se vrátil do kasína, řekl, že paní Kákonyiová je opravdu krásná paní a že je jí škoda pro dva osly, totiž pro pana manžela a pro Dauerlinga.

Z toho se dalo soudit velice mnoho, že se situace Dauerlingova lepší. Druhého dne Dauerling byl též již v náladě o mnoho roztomilejší, vynadal Švejkovi a hodil po něm botou.

*

Za tři dny objevila se v Pesti Hirlapu, Šoproňských listech a v Pozsony Napló tato úřední zpráva od velitelství pěšího pluku č. 91:

„C. k. velitelství pěšího pluku č. 91, dříve v Čes. Budějovicích, nyní v Brucku n. Litavou, prohlašuje, že není pravdou, že by byly v Királyhidě způsobeny výtržnosti při-

slušníky tohoto pluku pod vedením praporečka Dauerlinga.

Celá záležitost jest pouhým ničemným výmyslem a proti šřítelům a původcům nepravdivé zprávy bude zakročeno soudně. Pravdou je, že jeden z civilního obyvatelstva choval se urážlivě k důstojnickému sluhovi a že byl za své chování na místě po právu ztrestán, když se dopustil vůči příslušníku naší statečné armády hrubého násilí.

Velitel c. a k. pěš. pl. č. 91

plukovník Schlager.“

Současně se objevilo v těchže novinách zasláno, které stylizoval Dauerlingovi kadet Biegler.

Zasláno znělo: „Není pravdou, že já, Dauerling, praporeček c. a k. pěš. pl. č. 91, jsem českým šovinistou a známým panslávským agitátorem, nýbrž jest pravdou, že jsem vždy jen německy cítil a jako Němec jednal.“

A proto téhož dne řekl již vesele Švejkovi:

„Hören Sie, Švejk, Sie sind doch ein tschechisches Mistvieh.“

XIII

„Poslyšte, Švejku, nevíte o žádném psu?“ otázal se jednoho dopoledne Dauerling, rozvaluje se na polní posteli.

Švejk zasalutoval a mlčel, neboť slovo „pes“ velmi často vycházelo z Dauerlingových úst a Švejk i nyní si pomyslí, že Dauerling vymyslí si novou formu nadávky.

Dauerling se počal rozčilovat. „Opravdu nevíte o žádném pěkném psu? Já chci mít psa,“ opakoval jako malé dítě mazlivým tónem, když si přeje novou hračku.

„Poslušně hlásím, že zde běhá mnoho psů, větších a menších,“ odpověděl Švejk, „nedávno přepadli dva fezičtí psi kuchyni 5. kumpanie.“

„Já nemyslím takové psy, přál bych si psa pěkného, foxteriéra nebo buldoka. Já chci pěkného psa. Podívej se po nějakém.“

Švejk zsalutoval a zmizel. Šel do města. Cestou potkal mnoho pěkných psů, na které mluvil česky i německy, lákal je lichotivě, ale žádný z nich nejevil ochotu se k němu přidat.

Za mostem přes Litavku připojil se k němu vychrtlý pes s chlupatou tlamou, vypadající tak ošklivě, že se ho štítili všichni psi, potlukající se u mostu kolem továrny na konzervy. To byl první úspěch Švejkův. Pes šel s ním až za most. Za mostem však popotáhl nozdrami zápach linoucí se z kuchyně restaurace, vrazil tam a s příšerným jekem vyběhl za chvíli zase odtamtud, kulhaje o třech, a ztratil se v uličce u vody.

Švejk byl opět sám a dostal se na promenádu. Tam opět viděl mnoho pěkných exemplářů psů, kteří však byli většínou na řetízku, a když nebyli, tu na jeho svůdné „Pojď sem“ jen se opovržlivě ohlédl a šli dále věrně vedle svých pánů.

Švejk vstoupil do restaurace U modrého květu, sedl si do výčepu, dal si nalít jedno pivo (tenkrát ještě měli v Rakousku pivo) a dal se do hovoru s jedním vojákem, na jehož rukávu byl též červený pásek, hlásající všemu světu, že ten příslušník armády rakouské patří k jejímu elitnímu sboru, totiž k důstojnickým sluhům.

Kolega Švejkův byl Madar a měl v sobě již několik skleniček slivovice, takže byl v náladě vlídné, všelidské. Mluvil se Švejkem směsí maďarštiny, němčiny, slovenštiny a chorvatštiny.

Švejk se mu svěčil se svým posláním a stěžoval si, že o žádném psu neví.

„Basom az anyát,“ řekl Madar, „čo vravíš, man muš stehlen, boga mi.“

„Ty ho ukradneš,“ pravil důrazně, „jinak psa nedostaneš. Jdi do vilové čtvrti na silnici k Vídeňskému Novému Městu. Tam je mezi zahradami plno psů. Můj pán má také psa odtamtud. Kousal, ale už si zvykl.“

Švejk jako hypnotizovaný vyšel z výčepu, okouzlen pohádkovým zabarvením „Jdi do vilové čtvrti na silnici k Vídeňskému Novému Městu. Tam je mezi zahradami plno

psů“. Švejk shledal, že Madar hovořil plnou pravdu. V pěkné vilové čtvrti, obývané vyššími důstojníky a válečnými dodavateli, pobíhali v zeleni trávníků psi nejrozmanitějšího druhu.

U jedné vily potkal Švejka velký boxer, kterého Švejk pohladil po hlavě. Boxer podíval se na Švejka, očichal ho, a vřtěl přátelsky zbytkem kupřovaného ohonu, vyprovázal ho po cestě k řece až k parku.

Švejk mluvil k němu česky, německy a boxer jako by rozuměl tomu, pobíhal vedle něho, odbíhal na strany, vracel se opět k němu a tvářil se tak přátelsky, že když Švejk s ním přišel do divokého parku, přikročil v houští k činu.

Právnický se tomu říká „zčizení“ a prakticky se to provedlo takto: Švejk odepjal řemen a uvázal ho boxerovi kolem krku; boxer se vzpíral, kroužil divoce očima, Švejk řemen přitáhl, boxer vyplazil jazyk a dal si říci, nemaje jiné záchrany před uskrčením než sledovat co nejrychleji za Švejkem.

Podíval se jen smutně dozadu na vilovou čtvrt, kde leželo jeho mládí, a vyčítavě podíval se na Švejka, jako by chtěl říci: „Kam mne vlečeš, co se mnou zamýšlíš, chceš mne snad sníst?“

Švejk s ním hovořil mile a přívětivě. Sliboval mu hory doly, žebírka z kuchyně, kosti.

Tak ho přitáhl k Dauerlingovi, který vyjasnil tvář. Nijak mu nevadilo zoufalé vzezření boxerovo. Ptal se, jak se jmenuje.

Švejk pokrčil rameny: „Já mu říkal po cestě Balabán.“

„Ty hlupáku,“ rozkřikl se Dauerling, „takový pes se musí jmenovat nějak vznešeně, počkáme, až přijde Biegler, to je chytrá hlava, ten si něco vymyslí.“

Když Biegler přišel, ukázal mu Dauerling na psa, ležícího smutně u postele a kňučícího žalostně v novém otroctví. Dauerling ho chtěl kopnout, ale Biegler prohlásil, že to není žádný voják a že ze všech zvířat je pes, co se týče duševních vlastností, na největší výši, aby jej člověk učinil svým přítelem.

Biegler použil té příležitosti, aby pronesl přednášku, ve které vylíčil vlastnosti psa a kladl opětovně důraz na to, že se psem se nesmí jednat jako s rakouským infanterákem. Pes toho zaslouží, aby byl ctěn a milován, pes nikdy se neprohřeší jako infanterista proti dienstreglamá. Bohužel je mnoho lidí, kteří každou chvíli psa praskají a bijí pro každou maličkost a sami nevědí, proč ubohé zvíře tlukou.

„Proč myslíš, Švejku, že tak dělají?“

Švejk dlouho přemýšlel a konečně zněla jeho odpověď: „Ach co, takový neřad nic jiného nezaslouží než výprask.“

Pustili se oba do něho, vynadali mu tak, že boxer počal vřtět na něho. Švejk proto obrátil a nazval boxera, velkého dospělého klacka, „roztomilým, hezounkým, malinkým štěňátkem“.

Nakonec Biegler navrhl, aby se mu dalo jméno Billy, proti čemuž protestoval Dauerling, že je to jméno anglické, a když dnes nesmí se ani v restauracích dávat biftek kvůli anglickému jménu, že se ani jeho pes nesmí jmenovat Billy. Lepší by bylo dát mu název Hindenburg.

To rozčililo Bieglera, prohlášeje to za největší urážku Němců. Křičel: „Odvolej!“

Dauerling tedy prohlásil, že ví, že je pitomec a že mu to jen tak vyklouzlo z hlouposti. Byla ještě dlouhá debata o tom, jak se má jmenovat. Nakonec se usnesli, že mu dají nějaké neutrální jméno, z nichž nejlépe se jim zamlouval název Zanzibar.

Biegler ještě mínil, že psa bude nutno vykoupit, poněvadž, jak ho Švejk vlekl, byl celý zablácen.

„Za hodinu si pro psa přijdu, jdu koupit pro něho obojek a řetízek,“ řekl Dauerling.

Vrátil se však obratem za okamžik. „Ať ho neučíš česky,“ pravil starostlivě, „pak by nerozuměl ani německy, ani česky, němčinu by zapomněl...“

Pln obavy, aby pes nezapomněl německy, odešel. Mezitím Švejk psa vykartáčoval, až se mu krátká srst leskla. Byl špinavě žlutě žíhaný, takže vypadal jako vybledlý rakouský prapor. Někde se patrně musel rvát kdysi se psy, poněvadž

měl na hlavě šev, což mu dodávalo vzezření německého buršáka.

Dauerling mu přinesl z města pěkný obojek, na kterém bylo vyryto „Für Kaiser und Vaterland“. Byly to velké doby, kdy vlastenecká hesla přenášela se i na obojky.

„Zanzibar,“ řekl Dauerling, upevňuje psovi na obojek řetízek, „musí zvyknout na nového pána. Půjdeme s ním do aleje.“

Pro boxera nastala nyní smutná pouť. Dauerling táhl ho na řetízku z baráku a boxer domněl se, že snad má být opět odvečen jinam k jinému pánovi.

Nedovedl si to v hlavě srovnat, a proto se vzepřel. Švejk pomáhal vydatně Dauerlingovi a konečně se objevili se psem v aleji.

Nádherná košatá alej vojenského tábora v Brucku nad Litavou byla svědkem urputné vzpoury. Zanzibar nechtěl rozhodně kupředu a byl tažen chvílemi po zemi. Počal si v tom libovat a vypadalo to chvílemi, že praporek Dauerling vrací se do dob útlého dětství, kdy tahal za sebou vozík. Konečně to boxera omrzelo, vyskočil a počal nyní sám táhnout Švejka i Dauerlinga kupředu.

Za hlavní strážnici směrem k fotografickému pavilónu na druhé straně louky krácel v tu dobu vyšší důstojník s dámou.

Boxer se podíval na druhou stranu, zastavil se, větřil tím směrem a pak radostně štěkaje táhl přes louku Dauerlinga.

Psí štěkot upozornil dámu, co se děje na druhé straně v aleji. Chvilí bylo vidět, že rokuje o čemsi s vyšším důstojníkem, pak zavolala k boxeru: „Mursa, Mursa!“

Boxer počal vyskakovat, táhl za sebou Dauerlinga i Švejka a vyšší důstojník volal sem: „Kommen Sie, Herr Fähnrich!“

Když rychle přešli k fotografickému pavilónu, boxer počal radostně skákat a opírat se zaprášenými tlapami na dámu a vyššího důstojníka.

Dauerling zbledl. Před ním stál generállajtnant von Arz, velitel vojenského tábora v Brucku nad Litavou.

Zuby Dauerlingovy zacvakaly a on vyrazil koktavě: „Zum Bebefehl, Excellenz!“

„Odkud máte toho psa?“

Dauerling opět cosi zakoktal a Švejk předstoupil po vojensky, rázně salutuje: „Poslušně hlásím...“ Podíval se na generállajtnanta von Arze a nemaje jistoty, jakou má vlastně hodnost, neboť jeho znalosti uniforem končily s plukovníkem, po chvíli rozmyšlení opakoval: „Poslušně hlásím, nevímjaký pane jenerále, že ten pes je náš a že jsem ho našel.“

„Dnes ráno se nám ztratil,“ pravil von Arz, „prosím o vaše jméno, pane praporčíku.“

„Konrád Dauerling, Vaše Excellence.“

„Dauerling, Dauerling,“ řekl jenerállajtnant, „pamatuji se. Vy jste měl nějaké aféry v Királyhidě, bylo to v maďarských listech, a nyní chodíte po táboře s cizím psem, patřícím vašemu představenému. Máte mnoho volného času, a my potřebujeme důstojníků do pole. Poněvadž máte tolik času dělat různé skandály, vidím, že vaše kumpanie je již vycvičena. Proto uděláme z ní marškompanii na doplnění 22. maršového bataliónu 73. pěšího pluku. Dostanete jeden šik a pozítří odjedete do pole. Ostatní vám sdělí v plukovní kanceláři.“

Švejk odepjal zatím šťastnému Zanzibarovi obojek a dáma vytáhla tobolku.

„Vy jste psa našel,“ řekla vlídně, „zde máte odměnu.“

Švejk strčil do kapsy blůzy dvacetikorunovou bankovku a pomyslil si, že jest to přece jen výhodně krást psy jenerálům.

Šli domů. Dauerling kráčet tak nějak tiše s hlavou skloněnou a v zadumání. Za ním v uctivé vzdálenosti dobrý voják Švejk s řetízem a obojkem.

Když přišli domů, Dauerling posadil se na židli, Švejk položil řetízek s obojkem na stůl a optal se: „Poslušně hlásím, přejete si ještě něco, pane fenrich?“

Dauerling podíval se na Švejka vyčítavě a zdrceně. „Švejk,“ řekl, „když jsi mne zničil, jdi, jdi se za to ožrat, ale

napřed mně dej deset korun, co jsem dal za obojek s řetízem.“

„K službám, pane fenrich, zde je dvacet korun a prosím deset korun nazpět.“

Po jeho odchodu Dauerling ještě dlouho zíral do koutu. Vedle u hejtmana ležela sluha boty a zpíval si: „Wann i'kum, wann i'kum, wann i'wieda, wiedakum.“ Z této smutné písně přešel do kupletového tónu a zpíval: „Artillerie je pořádek v kole, bum, a už je hlava dole, a to kór nic nebaví, jít do války bez hlavy.“

Dauerling podíval se na obojek, na kterém svítil nápis „Für Kaiser und Vaterland“.

„Anc! Für Kaiser und Vaterland! Dauerling se dal do tichého pláče a plakal dlouho, zatímco po vojenském táboře počaly se rozšiřovat zprávy, že Dauerling, praporčík od 91. pěšího pluku 11. kompanie, ukradl psa jenerállajtnantovi von Arz, a zatímco dobrý voják Švejk podle rozkazu v harrachovském vinném sklepu u lesa lil do sebe jednu čtvrtku vína za druhou a hulákal, že jde na pozici.“

XIV

Cestou na pozici s maršbataliónem dělal Dauerling velkého hrdinu. Když projížděli Uhry, vykukuje z vagonu, vyrážel ze sebe statečně: „Zde by byly krásné pozice, zde by se to válčilo!“ V Miškovci na stanici našel se hrušek, dostal bolení břicha, takže proseděl v oddělené místnosti vagonu se splachovacím zařízením až po Lipecký průsmyk.

Když vjížděli do Haliče, jeho statečnost, otrěsená beztoho již hruškami, počala klesat a ve stanici Sambor klesla na minimum, a zato se objevila u něho veliká žravost.

Chodil ke kuchyni a lálal na kuchařích kousky masa a říkal jim, aby rezervním důstojníkům dávali menší porce, poněvadž se tak dobře doma neměli jako na vojně. Pak jevil velkou starostlivost o zaopatření pro sebe zásob na cestu,

loudil u trénu cukr a ukládal do vaku a vylákal též polshnilé holandské sušené ryby, určené pro mužstvo.

Švejk vlekl se za ním se zavazadly, která čím dál tím víc stávala se těžšími, a Dauerling starostlivě ukládal dovnitř stále nové a nové zásoby. Tu sehnal kus sušeného salámu, tu balík konzerv na kávu a naváděl Švejka, aby někde ukradl ještě balík polévkových konzerv.

Připadalo mu, jako by Rakousko vedlo válku jen proto, aby zásobilo Dauerlinga různými potravinami posledního druhu. Přitom byl stále víc a více nervóznější a vynadal i německému mužstvu „českých dobytků“.

Dobrý voják Švejk zkusil od něho všechna muka rafinovaných největších utrpení.

„Ty lumpe,“ řekl mu Dauerling, „ty si myslíš, poněvadž jsi mne poslal do pole, že tě propustím. To se strašně mylíš, rozumíš, lumpe. Myslíš, že tě pošlu k mužstvu, aby tě co nejdříve zastřelili. To jsi na omylu, všiváku, ty budeš se mnou stále pohromadě, já budu z tebe dít řemínky, mně neujdeš. Budu tě sekýrovat ve dne v noci, po celý den, abys na mne pamatoval. Co tomu říkáš, hňupe?“

Dobrý voják Švejk zsalutoval a s usměvavou tváří odpovéděl: „Poslušně hlásím, pane fenrich, že mne budete sekýrovat ve dne v noci, po celý den, abych na vás nezapomněl.“

„Ty hňupe se mně směješ,“ rozkřikl se Dauerling, „no počkej, uvidíš, kams nás oba dovedl. Budou nám lítat nad hlavou granáty, šrapnely, vyhodí nás to do povětří.“

Dauerling počal se třást na celém těle. Rozklepal se jako v zimnici.

„To nevdá,“ řekl najednou Švejk, „poslušně hlásím, že vyletíme do povětří a bude konec. To jde náramně rychle, pane fenrich!“

„Co mám dělat, Švejk?“ žalobně a prosebně ozval se Dauerling.

„Poslušně hlásím, že nevím, vojna je vojna a o jednoho důstojníka i s jeho sluhou víc nebo míň, na tom v téhle světové vojně naprosto nezáleží. Přiletí granát, a kde jsme byli, pane fenrich?“

Švejk se opět usmál, aby dodal Dauerlingovi kuráže, který se třásl v koutě vagonu. „Já ti to osladím,“ vrčel, „já tě naučím, uličníku, hnát mne do zákopů.“

Posadil se k oknu a díval se na pusté pláně Haliče, na nichž hroby a kříže značily cesty imperialistické politiky rakouské.

Na jedné stanici projeli kolem stromu, na kterém visel rusínský sedlák a jeho dvě děti, chlapec a holčička. Pod tím byl kus papíru s nápisem „Spionen“. Viseli tam již dlouho, v obličejích byli černalí. Oběšený chlapec díval se do tváře oběšené sestřičky.

Švejk podotkl, že ty děti byly asi oběšeny omylem, načež Dauerling vyfal mu z každé strany políček a rozzuřil se, že je třeba tu slovanskou velezáradnou bandu pověsit a vyhladit, a až přijdou do Ruska, že bude on první, který bude věšet děti, aby zahladil to slovanské plemeno. Rozčilil se tak, až mu sliny tekly od úst po blůze. Jaképak soudy! Bude to věšet všechno na potkání. Slovana napřed oběs a pak teprve žaluj! Poplival v bezmezně hrdinnosti okno.

Výhled z vagonu poskytoval stále týž smutný pohled na vypálené vesnice rusínských sedláků, pokácené lesíky, rozrytá pole, zákopy a všude opět kříže a kříže. A to bylo bez konce celou východní Haličí. V Kamenci se Dauerling opil a předtím udělal prohlídku konzerv a hrozil zastřelením. Byl tak opilý koňakem, že nedovedl spočítat tři konzervy, a chodil po vagoněch, šermuje služebním revolverem. Pak se vrátil do svého vagonu a usnul.

Dobrý voják Švejk zatím spal, a když se probudili, stáli na stanici za Kamencem a slyšeli třepetavý zvuk trubky a signál „Všechno vyjít ven!“

Dauerlingovi bolela hlava, měl hroznou žízeň. Ve vagoněch byl ruch a přestali zpívat „Wann ich kum, wann ich wieder, wieder kum“.

Nějaký kaprál vyháněl z vagonu mužstvo a křičel, aby zpívali „Und die Russen müssen sehen, daß wir Österreicher Sieger, Sieger sind“. Nikdo s ním nezpíval. Ručnice dali do pyramid a stáli kolem. Vpředu za návršími bylo

slyšet hukot děl a vystupovaly za dalekým lesem mraky dýmu z hořící vesnice.

Dauerling byl pozván ku poradě důstojníků kumpanií a maršového bataliónu. Hejtman Sagner jim sdělil, že čeká na další rozkazy, poněvadž trať je dál přerušena a nemůže se jet, poněvadž Rusové v noci dostali se za řeku a tísni nyní na levém břehu. Je mnoho zajatých a zabitých.

Dauerling se nezdržel, a jako by mu šlápli na kuří oko, vykřikl: „Jezusmarijá!“

A do toho z dále se ozvala kanonáda. Země se třásla a shromáždění důstojníků nedělalo naprosto dojem schůze hrdinů.

Hejtman Sagner rozdál mapy a prosil důstojníky jako velitel maršového bataliónu, aby plnili přesně jeho rozkazy. Doposud nedošly též zprávy, kde Rusové jsou. Bude třeba připravit se na všechny možné případy. Mužstvo počítá a sloužit rychle polní mši. Kněze si vypůjčí od 73. regimentu.

Hejtman Sagner počal mluvit páté přes deváté. Že jsou Rusové asi nedaleko a že se nemůže dočkat rozkazu, má-li se snad ustoupit.

Bylo ticho. Nikdo nemluvil, jako by se obával, aby nějakým neprozřetelným hovorem nevydupal ze země řady zemlčků se štykami.

Co si viselo ve vzduchu. Konečně vysvětlil hejtman Sagner, že v tom případě se nedá nic jiného dělat, než udělat „vorhut“, „nachhut“, „seitenhut“. Pak je rozpustil. Za chvíli je však volal zpět do rozbité železniční stanice. „Pánové, řekl slavnostně, „na něco jsem zapomněl. Provolejme císaři pánu třikrát slávu!“ Ozvalo se „Hoch, hoch, hoch“, a rozešli se ku svým kumpaním. Za hodinu přibyl vojenský kněz, vypůjčený od 73. pěšího pluku, tlustý, zdravý, kypící bujností, který vtipkoval a tvářil se tak, jako by šel do varieté, kde tancují závojové tance. Dali polní oltář dohromady, přičemž nadával pomocníkům sviní, a pak měl řeč, ovšem německou, ve které vyložil, jak je to krásné a vznešené, dát se zabít za Jeho Veličenstvo císaře Františka Josefa I.

Udělal jim rozhršení všech hříchů, hudba zahrála „Za-

chovej nám, Hospodine“, vpředu hořely vesnice, hrměla kanonáda a všude kolem za nimi stály malé dřevěné kříže, na nichž ve větríku tu a tam třásla se zavěšená rakouská čepice.

Pak přiběhly ordonance od velitelství maršového bataliónu, zazněly rozkazy vydat se na pochod.

Kanonáda se blížila. Bylo vidět na obzoru obláčky prasklých šrapnelů, hukot děl se přibližoval a dobrý voják Švejk šel klidně za svým pánem s jedním jenom kufříkem, neboť ostatní zapomněl ve vlaku.

Dauerling ničeho nepozoroval, neboť byl rozčilen a třásl se po celém těle. Občas křičel na mužstvo šiku: „Kupředu, marš, psi, prasata!“ a hrozil revolverem jednomu podagristovi, starému domobranci, který měl ještě ke všemu průtrž, což bylo do nebe volající provokaci, začež byl uznán „kriegsdiensstauglich ohne Verbrechen“.

Byl to Němec, sedlák od Krumlova, který nechápal, co má jeho průtrž co dělat se sarajevským atentátem, jak ho učili na vojně.

Zůstával pozadu a Dauerling ho hnal nelitostně, řve, že ho zastřelí na místě.

Konečně podagrista zůstal ležet na silnici, Dauerling do něho kopl a řekl mu: „Du Schwein, du Elender!“

Kanonáda počala se rozšiřovat a zněla po celé frontě vpředu i po stranách. Po pláni napravo rozvířil se prach na silnici, to postupovaly rezervy v kolonách na pomoc kupředu.

Kadet Biegler, bledý, přiblížil se k Dauerlingovi. „Volají rezervy na pomoc,“ řekl tichým hlasem, „přijďme do toho.“

„Poslušně hlásím,“ ozval se Švejk vzadu, „že nás rozsekají napadrt.“

„Drž hubu, vole,“ zakřikl ho Dauerling, „ty bys to chtěl mít již odbyto a válet se někde na poli zastřelený, abys nemusel nic dělat a jen jako svině rýt rypákem v zemi. Ale to se ti nepovede, my se budem krýt a já ti ukáži, zač je toho loket.“

Přišli na návrší a tam přišel rozkaz: „Einzeln abfallen!“

„Už jsme v tom,“ řekl dobrý voják Švejk.

A opravdu byli v tom. Půda zde byla rozrytá a objevily se

chodby v zemi, vedoucí kamsi přes les, kde vyházené pruhy země dávaly tušit, že tam jsou zákopy. Něco svištělo a bzučelo ve vzduchu. Obláčky z roztrhaných šrapnelů zdály se plout jim přímo nad hlavami a z dále bylo již slyšet střelbu z ručnic a drdrdrdr ze strojních pušek.

„Řežou do nás,“ prohlásil Švejk.

„Drž hubu!“

Před nimi bylo vidět, jak v řadě okopů ze země vyrazil sloup dýmu, a byl slyšet výbuch granátů, jasný a zřetelný. „Myslím,“ poznamenal Švejk, „že nás chtějí rozflákat.“ Dauerling se smutně na něho podíval a lezl do spojovací chodby okopů.

Nad nimi vysoko hvízdaly kuličky a Dauerling šel kupředu s hlavou skloněnou a skrčen až k zemi, takže chvílemi se zdálo, že leze po čtyřech, ačkoliv nad ním byla stěna metr vyšší.

„Opatrnosti nikdy nezbývá,“ koktal, „tohle je soudný den.“ Jako na potvrzení toho ozvala se salva výbuchů granátů zcela blízko a hlína se počala sypat ze stěn spojovací chodby. „Ich bin verloren,“ opakoval jako tenkrát, tímžte plačtivým hlasem, „mein Gott, ich bin verloren.“

Načež Švejk za ním ho klidnil: „Poslušně hlásím, že z nás udělají nudle.“

Tak vyšli ze spojovací chodby až do zákopů, kde pobíhal jako splašený velitel roty nadporučík Lukas. Kolem se rojilo mužstvo jako mravenci, když jim voda zaplavuje chodby nebo když hůlkou někdo štárá v mraveništi.

Všichni vojáci byli bledí, důstojníci velice bledí. Nyní prostě a jasně bylo vidět, že všem statečná srdce Rakušanů spadla do kalhot. Z každého pohybu všech vyzírala čistá a křišťálová zbabělost. Žádný z nich nevypadal bojovně a každou chvíli některý z důstojníků, slyše výbuch v dále, vykřikl: „Decken, alles decken!“

Přítom kleli, nadávali mužstvu, které nevypadalo nijak bojovně a tvářilo se jako na stromě chycený kluk, kterého hlídač klade přes koleno, aby mu vysekal.

Jen dobrý voják Švejk byl klidný, usmíval se a plnými

ústý polykal čokoládu, kterou po cestě spojovacími příkopy vytáhl z Dauerlingova kufříku.

Byli v první linii, kde vystřídali Prušáky, kteří již nejedli dva dny a žebroali na nich chleba, který oni sami neměli. Ozvaly se výkřiky: „Zatracení Rakušáci,“ a maršbatalión, rota za rotou, zajímal určená místa. Pak přišly rozkazy, aby vše šlo ke střelnám, a důstojníci hnali to jako dobytek do úzkých střílen, odpočítávali mužstvo, dávali rozkazy šaržím a v tom všeobecném zmatku odcházeli do druhé linie zákopů do zemljanek, bezpečných před výbuchy granátů.

Dauerling zmizel v jedné podzemní díře za okopy, a když rozsvítil Švejk svíčku, položil se Dauerling na drnové lehátko a dal se do pláče.

Sám nevěděl, proč pláče, plakal tak dojemně, jako když malé dítě zabloudí v lese nebo upadne do bláta.

„Poslušně hlásím,“ ozval se Švejk, „že je zde ordonance od pana kompaniekomandanta.“

Dauerling vstal, utřel si blůzou oči a přečetl doručení mu rozkaz: „S dvanácti muži na offizierspatrolu za drátěné překážky ke kóte 278 ihned. Nadporučík Lukáš.“

Lukas byl tak popleten, že se podepsal správně česky Lukáš, co nedělal od té doby, kdy přišel před lety do kadetky.

Dauerling se nemohl už ani třást. Díval se na rozkaz, na slovo „Offizierspatrole“ tak udiveně, jako by tomu nevěřil. Nedalo se však doopravdy nic jiného z toho vyčíst.

Poručil Švejkovi, aby mu podal mapu, a hledal tam kótu 278. Když ji našel, podtrhl ji modrou tužkou, zavěsil si pouzdro s revolverem, vzdychl, podíval se ještě jednou smutně po té díře a poručil Švejkovi, aby šel s ním.

Švejk vzal kufřík a šel; když Dauerling přišel k svému šiku, ptal se, kdo půjde s ním dobrovolně na hlídku.

Ani prst se nehnul. Vynadal jim zbabělci a počal si vybírat. A tiše vyšli z okopů. Před nimi ležel lesík, odkud se střílelo. Dauerling velel táhnout úvozem a šel jako bez duše. Švejk za ním vytahoval z kufříku čokoládu a chroupal ji zcela směle. Jdeme-li na smrt, můžeme si dovolit takový požitek.

Z rakouských okopů za nimi stříleli salvy do lesíku, odkud odpovídali pekelnou palbou. Byl takový rámus, že Dauerling rozhodl se rychle jednat.

„Švejku,“ řekl, „jdi vyřídít, aby šli pod lesíkem nalevo do toho houští, a vrat se!“

Když se Švejk vrátil se zprávou, že je vše v pořádku a kaprál Weiss že to vede do houští, Dauerling ještě chvíli otálel, jako by o něčem přemýšlel.

„Poslyš, Švejku,“ řekl, „vlezeme si semhle.“ Ukázal na výmol v úvozu, podobající se strži. „Jestlipak víš, Švejku, že jsi dobytek a že tě mám rád. Prokážeš mně službu. Vezmi revolver, vidíš, a střel mne do ramene, já se chci dostat domů. Víš, Királyhida, pes jenerála, pozice, officierspatrola, to šlo náramně rychle. Střel mne do ramene, oni mne najdou a . . .“

„Poslušně hlásím, že rozumím, pane fenrich, a pak se dám za to oběsit, není-li pravda?“

Dauerling vzdychl: „To máš pravdu, tobě nezbude doopravdy potom nic jiného, než se dát buď oběsit, nebo utéci. Nejlépe uděláš, když utečeš. Pozice není daleko a s Rusy se již dorozumíš.“

Dauerling mluvil jako anděl, mluvil hezkou chvíli a Švejk se nehýbal.

„Švejku, ty dobytek,“ rozčiloval se Dauerling, „já ti poroučím, abys mě střílel, víš, co je to rozkaz?“

Švejk zasalutoval. „V tom případě poslechnu, pane fenrich.“

Dobrý voják Švejk, podstoupil na několik kroků, natáhl ruku, zavřel oči, neboť nikdy nic podobného nedělal, a střílel.

„Jesusmarija!“ ozval se výkřik Dauerlingův a Švejk se dal na útěk dolů úvozem k lesíku. Zahlédl ještě, jak Dauerling se dívá na něho, leže na zemi, mlčky a bez hlesu.

Švejk se dostal k lesíku, přičemž proběhl malou mýtinou, kde ze všech stran kolem hvízdaly střely.

Za mýtinou vytáhl z kapsy dýmku, zapálil si a pomalu kráčel k vyházeným kupám země, před kterými leskly se drátěné překážky.

Odtamtud vylézali právě dva vojáci v cizí uniformě, kterou Švejk ještě neviděl zblízka, ale podle placatých čapek poznal, že jsou to Rusové.

Zastavil se a volal na ně: „Kamarádi, já jsem Josef Švejk z Královských Vinohradů,“ a dal ruce do výšky. „Nás je tam, poslušně hlásím, jen marškumpanie a žádná rezerva.“

Tak přišel dobrý voják Švejk do zajetí. Dostal chleba, čaje a druhého dne dostal se k jedné naší rotě dobrovolníků, kde pobyl celý den a dočkal se toho, že přivedli tam několik zajatých od jeho kumpanie, kteří zbyli po večerním útoku Rusů na rakouské pozice pod kótou 278.

Mezi nimi byl i šikovatel Sondernummer. Byl celý vyměněný, díval se na Švejka uctivě a lámanou češtinou řekl k němu: „Vy nám vyfěst pěknej fěc, fy nám zaščelit včera pana fenricha. Fon bejt mrtvej a fy utěcť a zavolal na nás ten ruský voják a ty náš rozbít ein zwei.“

„Herr Hauptmann Sagner,“ dodal tiše, „udělat na nich eine Strafanzeige. Adieu.“

Tak spáchal dobrý voják Švejk omylem zločin proti válečné moci státu rakouského.

A dobrý voják Švejk šel do zajetí otočen zády k říši a černožlutému dvojhlavému orlu, kterému počalo vypadávatí peří . . .